

CULTUURVISIE ARNHEM

2001

CULTUURVISIE

4

2005

SAMENVATTING CULTUURMENU

13

2015

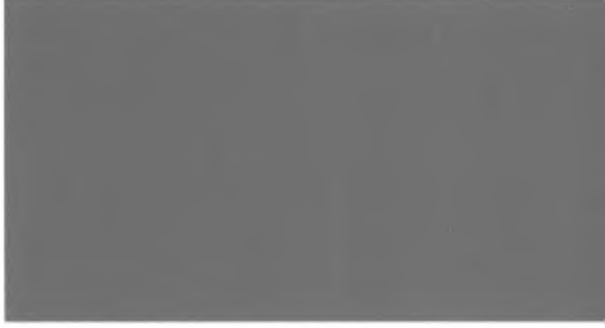
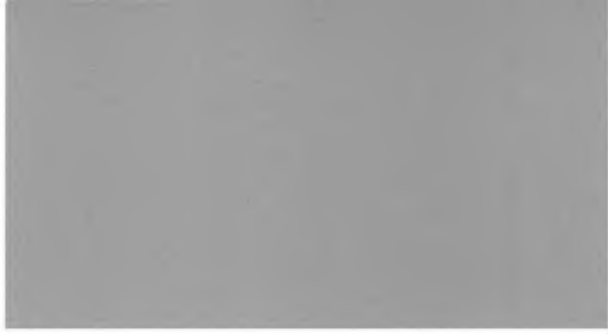
IES OP HET CULTUURMENU 26

02
278

02-278

02-278

CULTUURVISIE ARNHEM

2001

2005

2015

VOORWOORD In mei 2001 heeft u het concept van onze nota

Cultuurmenu Arnhem 2001-2005-2015 ontvangen. De inhoud van deze nota was het resultaat van discussies tussen de politiek, Arnhemse kunst- en cultuurinstellingen, externe deskundigen en belanghebbenden uit stad en regio. In het menu staan de culturele plannen en wensen van onze gemeente. Voor diverse culturele bestemmingen heeft dit in oktober 2001 al tot concrete besluiten geleid. Het Cultuurmenu is vooral ook bedoeld als een beleidskader voor de toekomst. Het ontwikkelen, uitwerken en realiseren van steekhoudend beleid is immers een zaak voor de langere termijn.

Het Cultuurmenu schetst drie hoofdmenu's met toekomstprofielen voor cultureel Arnhem. Het college van burgemeester en wethouders heeft hieruit een keuze gemaakt, een keuze die door de gemeenteraad is onderschreven. Op basis hiervan heeft de raad de Cultuurvisie 2001-2005-2015 op 7 januari 2002 vastgesteld.

Het leidend principe in onze Cultuurvisie is culturele planologie. Dat wil zeggen: het planmatig inzetten van cultuur en cultuurhistorie als impuls voor originaliteit, kwaliteitsbesef en kwaliteit in stedelijke en maatschappelijke ontwikkeling. Dat vraagt om integraal beleid en samenwerking tussen de verschillende gemeentelijke diensten. Culturele planologie heeft een maatschappelijke en een fysieke component. Bij de maatschappelijke component gaat het om de relatie tussen cultuur, welzijn, onderwijs en educatie. Bij de fysieke component om de relatie cultuur, ruimtelijke ordening en economie. Het gemeentebestuur zal beide componenten goed in beeld houden als er besluiten worden genomen over culturele investeringen.

De gemeente sluit met deze visie aan bij het beleid van rijk en provincie voor de periode 2001-2004. Tevens biedt de visie houvast voor het nieuwe bestuursakkoord van de Gemeente Arnhem. De visie gaat vergezeld van de actiepunten voor de komende jaren, de samenvatting van het Cultuurmenu, een overzicht van de reacties en ons antwoord daarop.

Het gemeentebestuur hoopt u regelmatig te ontmoeten bij culturele activiteiten en cultuurdiscussies in Arnhem.

Pauline Krikke,
burgemeester van Arnhem
Maart 2002

Boekmenstichting-Bibliotheek
Herengracht 415
1017 BP Amsterdam
Tel.: 6243739

VISIE In cultureel opzicht heeft Arnhem veel te bieden, zowel aan de eigen bevolking als aan bezoekers. Het is voor de maatschappelijke en stedelijke ontwikkeling van Arnhem belangrijk om de positie van kunst en cultuur in de stad te steunen en te versterken. Cultuurmenu Arnhem verschaft het kader om verder te werken aan de versterking van die positie. In de huidige bestuursperiode is daarmee een begin gemaakt. De nota is het resultaat van een veelomvattend interactief proces en mag rekenen op een breed draagvlak, zowel in de politiek als in de culturele sector. Het is daarom van belang dit draagvlak niet te verliezen, maar hier zorgvuldig mee om te gaan.

Een sterke culturele sector draagt bij aan het leefklimaat, het welbevinden en de sociale cohesie in de stad. Het gevarieerde kunst- en cultuuraanbod verhoogt de attractiviteit van de stad als toeristische trekpleister en als vestigingsplaats voor bedrijven.

Daardoor kan Arnhem in de toekomst zijn speciale positie aan de HogeSnelheidsLijn beter uitbuiten.

Centraal in onze Cultuurvisie staat daarom het begrip 'culturele planologie'. Dit impliceert dat de waarde van kunst en cultuur als kapitaal voor de stad wordt onderkend, maar ook dat bij investeringen in culturele activiteiten en voorzieningen steeds een zorgvuldige afweging wordt gemaakt tussen het belang van die investering voor maatschappelijke ontwikkeling enerzijds en voor stedelijke ontwikkeling anderzijds. Door plannen voor culturele investeringen consequent te toetsen aan deze twee belangen, stimuleert Arnhem (intern) het sociale klimaat en (extern) de stedelijke uitstraling.

Zo kan het realiseren van een poppodium op een bepaald kwaliteitsniveau niet alleen een impuls betekenen voor de populaire muziekcultuur en jongerencultuur (maatschappelijke ontwikkeling), maar ook voor het imago en de uitstraling van de stad in land en regio (stedelijke ontwikkeling).

Een ander voorbeeld is het plan voor een Infocluster van bibliotheek, archieven en Volksuniversiteit als kern in de publiek/private Infoboulevard in het Masterplan Rijnboog. Afhankelijk van de ambitie in de uitwerking, kunnen daarmee zowel het maatschappelijk belang als de stedelijke aantrekkingskracht gediend zijn. (Zie Cultuurmenu hoofdstuk 15 Media en Informatietechnologie)

TOEKOMSTPROFIEL Het Cultuurmenu bevat een drietal toekomstprofielen waar Arnhem met cultuur naartoe zou kunnen werken. Het college kiest, met in achtneming van het advies van de Raadscommissie Cultuur, voor het KAN-CAN-profiel. Dat wil zeggen:

- Dat Arnhem streeft naar versterking van z'n culturele infrastructuur, met als uitgangspunt een mix van kleine, middelgrote en grote bedrijven.
- Dat toegewerkt wordt naar grotere flexibiliteit in het subsidiesysteem en een beter evenwicht tussen investeringen in voorzieningen (accommodaties) en activiteiten;
- Dat investeringen in culturele voorzieningen en activiteiten steeds getoetst worden aan het belang voor maatschappelijke ontwikkeling enerzijds en het belang voor stedelijke ontwikkeling anderzijds. Door dat consequent te doen, stimuleert Arnhem (intern) het sociale klimaat en (extern) de stedelijke uitstraling.
- Dat voor de ontwikkeling van cultuurbeleid en de keuzen voor nieuwe culturele voorzieningen samenwerking en afstemming wordt gezocht met de partners in het Knooppunt Arnhem-Nijmegen.
- Dat dit regionale cultuurbeleid wordt afgestemd op het cultuurbeleid in Oost-Nederland en het nationale cultuurbeleid. Ook impliceert KAN-CAN-beleid een gerichte oriëntatie op mogelijkheden voor internationaal cultuurbeleid.

BREDERE CONTEXT De keuze voor genoemd profiel betekent dat het Arnhemse cultuurbeleid de komende jaren nadrukkelijk aansluiting zoekt bij (a) de ontwikkelingen in KAN-verband en (b) het cultuurbeleid voor Oost-Nederland, zoals dat onder leiding van de provincies Gelderland en Overijssel wordt ontwikkeld.

(a) Ten aanzien van culturele activiteiten en voorzieningen zullen de wensen en mogelijkheden van Arnhem, Nijmegen en hun verzorgingsgebied meer in samenhang gezien worden. Dit is vooral interessant als beide steden erin slagen afspraken te maken omtrent een 'verdeling' van de extra voorzieningen waarin zij willen investeren, naast de basisvoorzieningen die ieder voor zich in stand houdt. Het vereist een daadkrachtige organisatie om hier de komende jaren naartoe te werken.

(b) In het cultuurconvenant tussen het rijk, de provincies en grote steden in Oost-Nederland is versterking van de theaterinfrastructuur een aandachtspunt. In het convenant 2001-2004 is afgesproken dat die infrastructuur tussentijds beoordeeld zal worden; de steun van het rijk en de provincies voor Toneelgroep Oostpool en de theaterwerkplaats is daarbij in het geding. Arnhem investeert in de versterking van deze infrastructuur door de steun aan Oostpool, enkele kleine theatergezelschappen, de nieuwe theaterwerkplaats, het KAB Theater en Theater Het Hof.

ACTIVITEITEN Het cultuurbeleid beoogt een duidelijk onderscheid te maken in (financiering van) activiteiten en voorzieningen (accommodaties), om de waarde van instellingen en initiatieven binnen het culturele bestel beter te kunnen bepalen. Daardoor kan ook het systeem voor beoordeling en subsidiëring van kunst en cultuur effectiever, transparanter en flexibeler worden. Er zal meer aansluiting gezocht worden bij de landelijke cultuurnotacyclus, door instellingen semi-structurele, vierjarige activiteitensubsidies te verstrekken en dan na vier jaar (op basis van toetsing en beoordeling van de activiteiten) te besluiten over continuering of aanpassing van de subsidies. Essentieel in dit proces is de functionele benadering voor het beoordelen van culturele activiteiten van instellingen, die in het Cultuurmenu wordt toegelicht (hoofdstuk 2 Beleid en middelen).

Tot nu toe lag het accent in het Arnhemse cultuurbeleid nogal eenzijdig op voorzieningen: gebouwen en huisvesting van culturele instellingen. Uiteraard blijft dat een belangrijk aandachtspunt, maar tijdens de brede cultuurdiscussie 2000 kwam naar voren dat er ook veel behoefte is aan financiële steun voor culturele activiteiten. Daarbij gaat het met name om gericht stimuleringsbeleid voor jong talent, festivals, evenementen en initiatieven op het gebied van cultuureducatie en amateurkunst.

Het vierjarige actieplan Mijn cultuur - Jouw cultuur, waarmee in 2001 een begin is gemaakt, biedt nieuwe perspectieven en komt tegemoet aan de vraag naar flexibel inzetbare subsidies voor culturele activiteiten. Dit plan beoogt nieuwe publieksgroepen bij kunst en cultuur te betrekken. Het speelt in op actuele politieke thema's als interculturalisatie, jeugdcultuur en werken in de wijk. In het verlengde hiervan zijn nu het beleid voor festivals en amateurkunst aan herziening toe. Dat worden dus aandachtspunten voor de komende jaren.

VOORZIENINGEN Een belangrijk actiepunt voor de nabije toekomst is het afstemmen van beleidskeuzen voor culturele voorzieningen door de diensten Maatschappelijke Ontwikkeling, Stadsontwikkeling en Stadsbeheer. Dit is allereerst nodig om achterstanden in onderhoud weg te kunnen werken en nieuwe achterstanden te voorkomen. Door de strenge eisen aangaande brandveiligheid wordt dit probleem nog nijpender.

In de tweede plaats is de gezamenlijke inzet van deze diensten nodig om plannen voor nieuwe culturele accommodaties daadwerkelijk van de grond te krijgen. Welke voorzieningen dat zullen zijn, moet in de nieuwe bestuursperiode helder worden. Daarbij gaat het zowel om 'kleinere' culturele voorzieningen zoals ateliers, werkplaatsen en oefenruimten voor amateurkunst als om grote instellingen zoals de schouwburg en de gemeentemusea. Zo valt bijvoorbeeld te denken aan realisering van de plannen voor een poppodium, het Centrum

voor Beeldende Kunst (Gemeenschap Beeldende Kunstenaars en de Kunstuitleen), maar ook aan gemeentelijke investeringen in theaters, musea (een eventueel Kröller-Müller II) of de Infoboulevard.

Kiezen voor het KAN-CAN-profiel betekent dat er ten aanzien van grote projecten keuzen gemaakt worden, bijvoorbeeld: óf het Infocluster in de Infoboulevard, óf Kröller-Müller II, óf een multiplextheater. In het Cultuurmenu wordt voor deze projecten een indicatie gegeven van de totaalkosten voor realisering.

Richtinggevend voor het na te streven ambitieniveau zijn, naast culturele planologie, ook de ruimtelijke, bouwkundige en architectonische ambities voor de realisering. Cruciaal is de betrokkenheid van externe partners. In het Masterplan Rijnboog is bijvoorbeeld voorzien in realisering van een publiek-privaat Infocluster in de Infoboulevard. Dit wordt een cultureel-maatschappelijke kern die een gemengd publiek trekt op alle tijden van de dag en avond (zie Cultuurmenu hoofdstuk 15 Media en Informatietechnologie). Uitgangspunt is het rapport van adviesbureau AEF (2000). Enerzijds kan door een uitgekende verdeling van front office/back office-taken voorkomen worden dat voor het Infocluster onnodig beslag wordt gelegd op dure A-locaties, anderzijds dragen royale afmetingen (en bijzondere architectuur) uiteraard meer bij aan de stedelijke allure.

ACTIEPUNTEN VOOR DE KOMENDE JAREN Voor de komende bestuursperiode zijn een aantal concrete actiepunten te formuleren, die op basis van jaarplannen aangepast en uitgewerkt kunnen worden. Met de realisering van een aantal van deze beleidsvoornemens is al een begin gemaakt. Onderstaand overzicht geeft een indruk van de plannen en de periode waarin deze te realiseren zijn:

- 2001-2004 Aanpassen van de systematiek voor beoordeling en subsidiëring van culturele activiteiten, zodat deze transparanter, flexibeler en resultaatgericht wordt. Uitgangspunt is het inzichtelijk maken van de kosten voor accommodaties enerzijds en activiteiten anderzijds. Inmiddels zijn al experimenten gaande. De nieuwe Algemene Subsidieverordening biedt ruimte om over te schakelen van structurele naar vierjarige subsidies aan instellingen.
- 2001-2004 Verder ontwikkelen en uitvoeren van het actieplan Mijn cultuur - Jouw cultuur, dat in 2001 van start is gegaan. Het plan voorziet in flexibel inzetbare (incidentele) subsidies voor culturele en interculturele activiteiten. Het stimuleert samenwerking van culturele instellingen met andere partijen (in educatie,

onderwijs en welzijn) en is erop gericht een breder publiek te betrekken bij culturele activiteiten (met name jongeren en allochtonen).

- 2001-2004 Ontwikkelen van een samenhangende infrastructuur voor cultuureducatie met Het Domein en Edu-Art als voortrekkers. Inmiddels is een contract getekend tussen de betrokken instellingen dat hiervoor de basis legt.
- 2002-2004 Realiseren van een website voor cultuureducatie bij de Openbare Bibliotheek (voor culturele instellingen, onderwijs- en educatieinstellingen). Er is in 2001 een rapport samengesteld dat hiervoor goede aanknopingspunten biedt.
- 2002-2004 Versterken van de infrastructuur voor amateurkunst met Het Domein als kennis- en expertisecentrum, i.s.m. culturele instellingen, sociaal-culturele centra, multifunctionele centra, scholen en bewoners in de Arnhemse wijken. Er wordt gewerkt aan de voorbereiding van een discussie over amateurkunst (in het voorjaar van 2002). Een sleuteldocument daarvoor is de evaluatie van de regeling Amateurkunst, die in 2002 herzien moet worden. Op basis van deze evaluatie is na te gaan of er extra middelen voor amateurkunst nodig zijn (waar de Raadscommissie Cultuur nadrukkelijk voor pleit) en hoe deze middelen het meest effectief ingezet kunnen worden. Voorzieningen en activiteiten in de wijken zijn hierbij een belangrijk aandachtspunt.
- 2002-2003 Versterken van de infrastructuur voor festivals en evenementen. De regeling Kunstmanifestaties (1991-2001) loopt af. In het Cultuurmenu is een aanzet gegeven voor de evaluatie en voortzetting in andere vorm (meer gericht op vernieuwing en doorstroming). Belangrijke items zijn de Internationale Sonsbeektentoonstelling en het Internationaal Koorfestival. Samen met Economische Zaken (EZ), Stadsbeheer en Arnhem Promotion wordt nieuw beleid ontwikkeld voor de financiering en facilitering van festivals en evenementen. Speerpunt is een effectievere aanpak van de publiciteit en promotie van culturele activiteiten.
- 2002 In samenwerking met EZ: realiseren van een convenant van de Gemeente Arnhem met de Hogeschool voor de Kunsten Arnhem met concrete plannen en afspraken om de culturele en promotionele waarde van de hogeschool voor de stad te vergroten. De voorbereidingen zijn in volle gang; in 2002 moet dit z'n beslag krijgen in een vierjarig convenant.
- 2002 Verhelpen van de achterstandspositie voor kwaliteitsfilm in Arnhem. Het Filmhuis heeft recent een toekomstvisie 'Scherpstellen op 2006' geformuleerd. Daarin concludeert het: "Wij hopen dat u het met ons eens bent dat bijna 10 jaar plannen

maken voldoende is en dat de tijd nu rijp is voor een beslissing over huisvesting en middelen voor Filmhuis Arnhem.”

- 2002-2005 Professionaliseren van de infrastructuur voor lichte muziek door subsidies beschikbaar te stellen voor activiteiten (festivals, popschool) en een middelgrote popvoorziening. Inmiddels is door toedoen van de Raad een budget beschikbaar t.b.v. een haalbaarheidsonderzoek en concrete planontwikkeling voor een poppodium. De ambtelijke voorbereiding is begonnen en na overleg met de betrokken instellingen wordt de Raadscommissie Cultuur geïnformeerd.
- 2001-2004 Versterken van de infrastructuur voor theater door steun aan Toneelgroep Oostpool, de theaterwerkplaats en een aantal kleine theaters en theatergezelschappen. Ook hiermee is in deze bestuursperiode een begin gemaakt, zowel door impulsen om de samenwerking te versterken als door steun bij huisvesting en financiering van activiteiten; zie het overzicht dat hierna volgt onder het kopje 'Meerjarenbeleid 2001-2005'. Over enkele jaren is het effect van deze impulsen te beoordelen, in relatie tot de accommodaties en podia (het 'flextheater' en de 'middenzaal'-kwestie).
- 2002-2004 Versterken van de infrastructuur voor beeldende kunst en vormgeving, in overleg met bemiddelende instellingen zoals het Centrum voor Beeldende Kunst i.o. (fusie van Gemeenschap Beeldende Kunstenaars en Stichting Beeldende Kunst Gelderland GBK/SBK), SLAK (atelierbemiddeling), PlaatsMaken, Hooghuis en galleries. Samen met de provincie Gelderland en de HkA wordt gewerkt aan de invulling van dit beleid. Een centrale instelling voor beeldende kunst en vormgeving zou een aanwinst zijn voor Arnhem. De fusie van GBK en SBK is hierin een speerpunt, naast de actualisering van het beleid voor kunst in de openbare ruimte. Het werk van de commissie Beeldende Kunst en Vormgeving is in november gepresenteerd in de Raadscommissie Cultuur. In oktober 2002 wordt met deze commissie een concept-plan voor het nieuwe beleid gepresenteerd.
- 2001-2005 Bevorderen van de realiseerbaarheid van het plan voor een Informatiecluster/Historisch Centrum van de Openbare Bibliotheek, het Gemeente Archief, het Rijksarchief en de Volksuniversiteit. Het college heeft de intentie het plan van adviesbureau AEF (2000) verder te ontwikkelen in het kader van het Masterplan Rijnboog.
- 2001-2006 Als er in de loop van 2002 een onderscheidend en overtuigend plan voor een vestiging van het Internationaal Kröller-Müller Museum in Arnhem tot stand komt, is er een groot belang voor de stedelijke ontwikkeling van Arnhem om dit te realiseren. De verwachting is dat begin 2002 duidelijk wordt of

het Kröller-Müller Museum de Arnhemse plannen wil doorzetten.

MEERJARENBELEID 2001 — 2005 In de raadsvergadering van maandag 1 en dinsdag 2 oktober 2001 is de Meerjarenbegroting 2001-2005 behandeld en vastgesteld.* Voor het cultuurbeleid resulteert dit in de volgende extra gemeentelijke middelen voor de periode 2002-2005:

I. (Semi-) structurele bijdragen ten behoeve van activiteiten/organisatie instellingen: €

a. Bijdrage fusie Muziekschool/Mariënborg (Het Domein)	116.000,-
b. Budget programmering eigentijdse muziek	45.000,-
c. Literatuurfestival De Wintertuin	7.000,-
d. Het Grafisch Centrum/PlaatsMaken	9.000,-
e. Interculturele organisatie InterArt	9.000,-
f. Theatergezelschap De Plaats	9.000,-
g. Theatergezelschap Telder	9.000,-
h. Theatergezelschap Dapper	7.000,-

(Niet extra, maar een verschuiving betreft het overhevelen van de bijdrage aan InDependance naar de nieuwe theaterwerkplaats) 34.000,-

2. Eenmalige bijdragen investeringen ten behoeve van huisvesting/voorzieningen:

f. Eenmalige bijdrage huisvesting Toneelgroep Oostpool	600.000,-
g. Eenmalige bijdrage trekkenwand Schouwborg	1.600.000,-

3. Incidentele bijdragen in 2002

a. Ontwikkelbudget nieuw poppodium	90.000,-
b. Bijdrage KAB/Posttheater	34.000,-
c. Bijdrage Theater Het Hof	11.000,-

*De bedragen zijn vanwege overgang van gulden naar euro afgerond.

TOT SLOT Het ontwikkelen, uitwerken en realiseren van steekhoudend cultuurbeleid is een lange-termijn kwestie. Met de conceptnota Cultuurmenu, de besluitvorming hierover en de Meerjarenbegroting 2001-2005, is een sterke basis gelegd voor nieuw beleid.

De kern van de Arnhemse Cultuurvisie is dat het belang van kunst en cultuur voor de stad wordt onderkend en dat investeringen in culturele voorzieningen en activiteiten steeds getoetst worden aan het belang voor maatschappelijke ontwikkeling enerzijds en stedelijke ontwikkeling anderzijds, waarbij keuzen gemaakt worden in KAN-verband.

SAMENVATTING

CULTUURMENU

2001

2005

2015

BELEIDSONTWIKKELING

Het cultuurdebat bestond uit vijf discussies tussen het culturele veld en de politiek: het begon in het voorjaar van 2000 met discussies over vernieuwing van cultuurbeleid. In het najaar volgden discussies over muziek, theater, beeldende kunst, vormgeving en musea. In kleinere kring en in de Raadscommissie Cultuur kwamen ook andere onderwerpen aan de orde, zoals amateurkunst, cultuureducatie, kunstvakonderwijs, film en media, bibliotheek en archieven, festivals en evenementen, architectuur en stedenbouw, monumentenzorg en archeologie.

De discussies hebben veel materiaal opgeleverd voor de cultuurnota. De basis wordt gevormd door een scenario dat de veelzeggende naam 'Elan' mee kreeg. Elan pleit voor vernieuwing, voor flexibele subsidies, een fonds voor cultuurhuisvesting, versterking van samenwerking tussen culturele instellingen onderling en tussen de culturele sector en andere partijen, cultuurparticipatie, cultuureducatie en gezichtsbepalende evenementen zoals de Sonsbeektentoonstelling.

De Raadscommissie Cultuur onderschreef het Elan-scenario, met de constatering dat een flinke verruiming van het cultuurbudget nodig zal zijn om de vernieuwing te realiseren. Het college van burgemeester en wethouders heeft daarmee in 2000 een begin gemaakt door achterstanden bij Muis Sacrum/Schouwburg Arnhem weg te werken en bezuinigingen voor enkele andere cultuurinstellingen ongedaan te maken.

Tijdens de discussies bleek dat het culturele veld van de gemeente een initiërend en inspirerend beleid verwacht, dat samenwerking op diverse terreinen bevordert. Culturele instellingen en gemeente zien elkaar als partners in dit proces. Het afgelopen jaar is het partnerschap gevoed door samen te werken aan de hoofdstukken voor het Cultuurmenu, waarin de lijnen voor beleidsontwikkeling zijn uitgezet, en door samen een actieplan te starten: Mijn cultuur - Jouw cultuur, dat veel elementen van het Elan-scenario bevat.

In het cultuurdebat is het contact tussen cultuur en politiek aangehaald. De communicatie verloopt niet altijd harmonieus, maar vergroot wel de wederzijdse betrokkenheid bij beleidsontwikkeling. Men verstaat elkaars jargon beter en werkt in feite samen aan een mentaliteitsverandering: van een nogal negatief gevoel

over kunst en cultuurbeleid in Arnhem naar een positievere, actiegerichte stemming. Ook de cultuurnota kan bijdragen aan een beter klimaat voor cultuur, door een actueel beeld te geven van Arnhems culturele kapitaal en de investeringskansen om het rendement te verhogen. Daartoe zijn de vele wensen en plannen voor culturele activiteiten en voorzieningen in kaart gebracht. Uiteraard kunnen die niet allemaal gerealiseerd worden, maar inventarisatie is nodig om een overzicht te hebben en gericht te kunnen kiezen uit de vele mogelijkheden.

UITGANGSPUNTEN

De cultuurnota sluit aan bij de cultuurnota's 2001-2004 van het rijk en de provincie Gelderland en het cultuurconvenant Oost Nederland voor die periode, maar wil ook een eigen beleid formuleren in het kader van het traject Arnhem 2015.

In de strategische visie voor het bestuursakkoord 1998-2002 wordt Arnhem getypeerd als een kruispunt van natuur, cultuur, mobiliteit en economische dynamiek. Een veelzijdige stad, waar mensen graag wonen, werken en hun (vrije) tijd doorbrengen. Gegeven de ambities in 'Arnhem op weg naar 2015' is cultuur een machtig middel voor het versterken van de kwaliteit van de stad, de samenleving, de stedelijke ruimte en de belevingswaarde. In het kader van schaalvergroting en stedelijk beleid is ook het denken in KAN-verband relevant. Het voorzieningenniveau van Arnhem en Nijmegen zal in 2015 gericht moeten zijn op 800.000 mensen (nu: 600.000), nog afgezien van toenemende mobiliteit...

Daarom is culturele planologie het leidend principe in de cultuurnota, dat wil zeggen: het planmatig inzetten van cultuur en cultuurhistorie als impuls voor originaliteit, kwaliteitsbesef en kwaliteit in stedelijke en maatschappelijke ontwikkeling. Dat veronderstelt integraal beleid en samenwerking van diverse gemeentelijke diensten. Culturele planologie heeft een maatschappelijke en een fysieke component. Bij de maatschappelijke component gaat het om de relatie tussen cultuur, welzijn, onderwijs en educatie. Bij de fysieke component om de relatie cultuur, ruimtelijke ordening en economie.

De maatschappelijke component van culturele planologie impliceert dat culturele activiteiten en voorzieningen primair afgestemd moeten worden op de toekomstige samenstelling van de lokale bevolking (jongeren, ouderen, allochtonen) en secundair op andere doelgroepen in binnen- en buitenland. Intercultureel beleid is in dat verband een sleutelwoord: het zodanig met elkaar in contact brengen van verschillende culturele groeperingen en cultuuruitingen dat zij elkaar inspireren. Het actieplan Mijn cul-

tuur – Jouw cultuur staat model voor dit streven. Jaarlijks zullen we de resultaten zien van vijftien actieplanprojecten. Dat wordt een culturele caleidoscoop met vele verschillende beelden: jong talent in zowel klassieke muziek als popmuziek op allerlei plaatsen in de stad, theaterprojecten in het onderwijs, een dansproject van dansers met invaliden, multicultuurpresentaties in een jongerencentrum, mediakunst op bijzondere locaties.

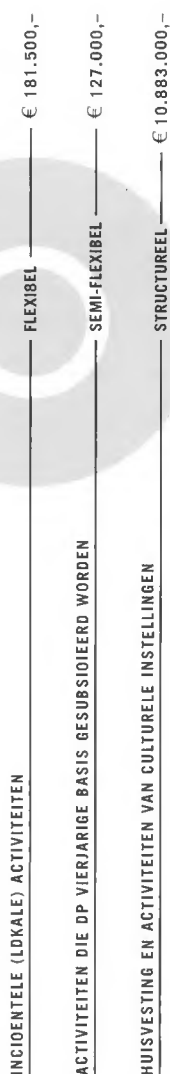
Ook de plannen voor de fysieke ontwikkeling van de stad, met name in en rond het centrum, bieden volop kansen voor culturele planologie. De signatuur van een sterke conceptuele architect als Manuel de Solà Morales kan veel betekenen voor de ruimtelijke attractiviteit van Rijnboog, maar de kwaliteit van architectuur en stedenbouw komt pas goed tot zijn recht als de 'vorm' samen gaat met interessante 'inhoud'. De dialoog tussen architectuur, stedenbouwkunde en diverse disciplines van kunst, cultuur en cultuurhistorie kan daaraan bijdragen.

BELEID EN MIDDELEN

Subsidie voor culturele activiteiten is een belangrijk beleidsinstrument, maar niet het enige. Informatie, communicatie en coördinatie zijn middelen die steeds belangrijker worden in de netwerksamenleving.

Veranderingen in de maatschappelijke en stedelijke ontwikkeling vereisen dat er op een andere manier vorm wordt gegeven aan het gemeentelijk cultuurbeleid: minder als subsidieautomaat en meer als regisseur van processen en van reële en virtuele netwerken. Zo is bijvoorbeeld de vaak gehekeldde 'onzichtbaarheid' van cultuur in Arnhem voor een deel terug te voeren op het ontbreken van een goed geleid, adequaat systeem van informatie over culturele activiteiten voor potentiële doelgroepen binnen het KAN-gebied. Daar ligt een schone taak voor de diensten Maatschappelijke Ontwikkeling (Cultuur) en Stadsontwikkeling (EZ) i.s.m. Arnhem Promotion en de VVV.

De veranderde relatie tussen gemeentelijke overheid en instellingen komt ook tot uitdrukking in de wens tot verzelfstandiging van instellingen zoals Muis Sacrum/Schouwburg, de Gemeentemusea Arnhem en de combinatie Muziekschool/Mariënborg (nu: Het Domein). De zelfstandiging is geen doel op zich maar het gaat erom toe te werken naar een situatie waarin de instelling minder afhankelijk wordt van de overheid, zonder kwaliteit te verliezen of ten onder te gaan aan onwennigheid in de 'vrije markt'. Een evenwichtige culturele infrastructuur bestaat uit een weloverwogen mix van activiteiten en voorzieningen voor diverse doelgroepen. Het grootste aandeel van het gemeentelijk cultuurbudget wordt besteed aan culturele voorzieningen in de sfeer van

huisvesting en onderhoud. In het cultuurdebat is er nadrukkelijk op gewezen dat er behoefte is aan flexibel inzetbare subsidies voor activiteiten.

Hoewel de financieringsmogelijkheden voor cultuur diverser worden en het private aandeel daarin toeneemt, blijft subsidie nodig voor activiteiten die vanuit cultuurdoelstellingen interessant maar kwetsbaar zijn. Bij veel culturele activiteiten liggen de kosten-baten-verhoudingen onvermijdelijk moeilijk. Culturele activiteiten kunnen in aanmerking komen voor subsidie, als zij passen binnen de gemeentelijke doelen voor cultuurbeleid en niet op een andere manier te financieren zijn. Meer dan voorheen wordt verwacht dat culturele initiatiefnemers waar mogelijk geld 'uit de markt halen' en subsidies zien als ondersteuning, naast de overige financiering. Het algemene doel van cultuurbeleid is een gunstig klimaat voor kunst en cultuur te scheppen, met aandacht voor kwaliteit, innovatie, diversiteit, participatie en spreiding. Daarnaast kan de gemeente specifieke culturele doelen bevorderen via verschillende subsidie-instrumenten. Subsidieaanvragen worden getoetst op bovengenoemde punten, de achtergrond en prestaties van de initiatiefnemers en de mate waarin de plannen overtuigen door originaliteit en realiseerbaarheid. Kwaliteitstoetsing en -beoordeling zijn kenmerkend voor cultuurbeleid.

De beoordeling van kwaliteit dient gerelateerd te worden aan de condities van het genre en het type activiteiten waarbinnen cultuuruitingen tot stand komen. Dit impliceert dat het beoordelingskader voor cultuurhistorie anders is dan voor hedendaagse kunst, dat professionele kunst en amateurkunst elk op hun eigen merites beoordeeld worden, dat voor een kwaliteitsoordeel over 'rap' de internationale rapconventies als referentiekader dienen, voor koor- en muziek de historisch actuele kaders op dat gebied, etc.

SUBSIDIESTRUCTUUR

In het cultuurdebat is nadrukkelijk gepleit voor flexibilisering van subsidies. Het huidige subsidiesysteem is te zeer gericht op instellingen en te weinig op activiteiten en de functies die instellingen vervullen in het culturele bestel. Dat werkt institutionalisering in de hand en bemoeilijkt vernieuwing.

De nu geldende subsidiesituatie, waarin structurele subsidies verstrekt worden voor zowel huisvesting, exploitatie als activiteiten, is schematisch (zie hiernaast) voor te stellen.

Gezien de klachten in het cultuurdebat over het gebrek aan 'flexibele subsidies' is in het hiernaast weergegeven model de buitenste cirkel te breed en zijn de middelste en binnenste cirkel te smal.

Teveel subsidies zitten 'vast', er is te weinig vrije ruimte om subsidies aan te passen aan de soms snel veranderende ontwikkelin-

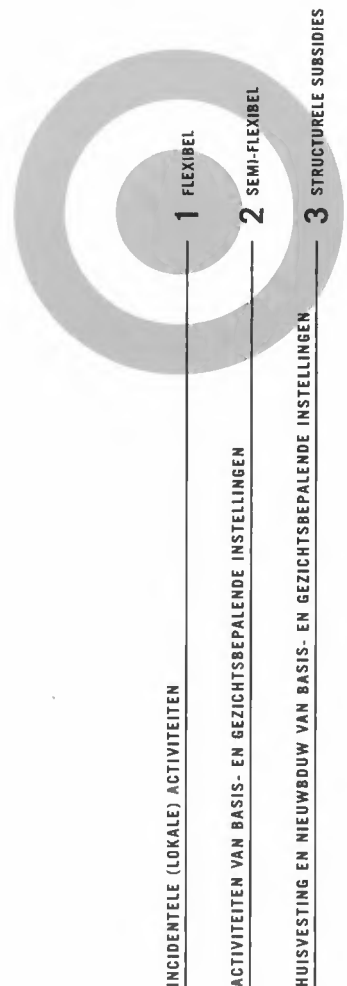
gen in kunst en cultuur. Daar staat tegenover dat cultuurinstellingen een bepaalde ruimte en zekerheid nodig hebben om zich te ontwikkelen. Daarom wordt in het cultuurbeleid vaak gewerkt met vierjarencycli. Als we dit in het gemeentelijk beleid ook gaan doen, betekent dit dat de middelste cirkel breder wordt en de buitenste smaller. Veel instellingen verschuiven dan voor de activiteiten naar de middelste ring en alleen voor zover huisvesting en onderhoud aan de orde zijn, blijven zij in de buitenste ring. Inmiddels zijn de eerste verkenningen verricht om in de periode 2001-2004 toe te werken naar een nieuw, flexibeler systeem. Daarin onderscheiden we:

- Flexibele subsidies: laagdrempelige, incidentele subsidies;
- Semi-flexibele (semi-structurele) subsidies: deze worden verstrekt voor een periode van vier jaar en daarna herbezien (naar bevind van zaken verlaagd/verhoogd/stop gezet);
- Structurele subsidies: deze worden gereserveerd voor basisvoorzieningen in de sfeer van huisvesting en onderhoud.

Uitgaand van het huidige subsidieniveau moet dat er ongeveer zo gaan uitzien als hiernaast weergegeven.

- **RING 1** lokaal en regionaal gerichte activiteiten (festivals, projecten e.d.) - dit is het domein van de flexibele (incidentele) subsidies, zoals actieplan Cultuurbereik, Fonds Cultuur, Fonds Monumentale kunst.
- **RING 2** activiteiten van 'gezichtsbepalende instellingen', vaak met een bovenregionaal en (inter-)nationaal bereik en een relatie met andere overheden - dit is de ring van de semi-structurele subsidies, die eens in de vier jaar worden herzien, d.w.z. gecontinueerd/verlaagd/verhoogd of stop gezet. Zoals bibliotheek, filmhuis, poppodium, schouwburg, convenantinstellingen, een aantal beeldende kunst-instellingen, amateurkunstverenigingen en grote festivals.
- **RING 3** voorzieningen in de sfeer van huisvesting, bouw/verbouwing, huur - dit is de ring van de grote investeringen en structurele subsidies. Zoals bibliotheek, filmhuis, poppodium, schouwburg, convenantinstellingen

Er zijn diverse redenen om structurele subsidies te reserveren voor huisvesting & onderhoud, en overige subsidies de status van 'semi-flexibel' (semi-structureel) te geven. Semi-flexibele subsidies worden dan verstrekt op basis van vierjarige beleidsplannen voor de activiteiten van instellingen. Op basis van de activiteiten die in een beleidsplan genoemd worden, bepaalt de gemeente de

functies van de instelling en de mate waarin deze in aanmerking komen voor een gemeentelijke bijdrage.

Het helder in kaart brengen van kosten voor huisvesting versus activiteiten is van belang voor diverse bij cultuurhuisvesting betrokken partijen, zoals gemeentelijke diensten en andere overheden waarmee afspraken over culturele instellingen gemaakt worden. Door het subsidiedeel voor de activiteiten van de instelling onder te brengen bij semi-flexibele subsidies, worden deze bovendien meer vergelijkbaar met die van andere instellingen, die subsidie voor een deel van hun activiteiten krijgen.

De vierjaarlijkse toetsing en beoordeling van activiteiten in de categorie 'semi-flexibele subsidies' vindt plaats aan de hand van functietoetsing en -beoordeling. Er worden tien functies onderscheiden om de activiteiten binnen het gehele cultuurterrein te benoemen: (1) opleiding en deskundigheid, (2) ontwikkeling en experiment, (3) productie en coproductie, (4) verspreiding, (5) behoud en beheer, (6) presentatie en vertoning, (7) promotie en marketing, (8) informatie en educatie, (9) advies en begeleiding, (10) onderzoek en publicatie. Aan de hand van deze functies worden de prestaties van instellingen in kaart gebracht, om vervolgens na te gaan in hoeverre zij subsidiabel zijn.

VOORZIENINGEN

Bij voorzieningen gaat het om huisvestingskwesaties op diverse niveau's: van tijdelijke werkruimten voor kunstenaars in gemeentelijke panden tot ambitieuze nieuwbouwplannen voor grote cultuurinstellingen.

In Arnhem en omgeving is een toenemend tekort aan permanente ateliers met betaalbare huurprijzen. Verwacht wordt dat er de komende jaren zo'n 70-150 panden zullen verdwijnen. Dit is vooral het gevolg van een bloeiende economie waardoor panden sneller dan voorheen gesloopt of verkocht worden en dus niet meer tijdelijk ingezet kunnen worden als atelier. De stichting SLAK, die bemiddelt bij atelier(ver)huur is een belangrijke partner voor de gemeente bij het zoeken en realiseren van alternatieven. Een bijkomend probleem is dat SLAK wordt geconfronteerd met hogere en marktconforme prijzen voor het gebruik van ruimten, daar waar in het verleden vaak tegen een schappelijker prijs panden konden worden beheerd. De stichting heeft de prijzen al naar boven bijgesteld, maar een pand dat voor een marktconforme vierkantemeterprijs van € 54,45 tot € 99,83 wordt aangeboden is voor SLAK en de kunstenaar(s) geen haalbare kaart. De stichting heeft dit probleem bij de gemeente aangekaart, in de hoop op ondersteunende maatregelen.

Dan zijn er de grote plannen voor culturele voorzieningen die in

de diverse hoofdstukken van het Cultuurmenu aan de orde komen. Bij de financiering van dergelijke plannen zijn doorgaans meerdere partijen betrokken.

In dat kader wordt gepleit voor een investeringsfonds, waaruit durfkapitaal beschikbaar gesteld kan worden om ook andere partijen over de streep te halen. Waar het bestuursakkoord een uitstekend kader biedt voor cultuur als integraal onderdeel van het stedelijke concept, moet het toch mogelijk zijn door gezamenlijke inzet van betrokken overheden de cultuurcomponent beter te verdisconteren in het Meerjaren Ontwikkelingsprogramma (MOP) en in het Europees Grote Stedenbeleid. Dat vereist intensieve samenwerking tussen de gemeentelijke diensten MO (Maatschappelijke Ontwikkeling en SO (Stadsontwikkeling). Een aanzet daartoe is inmiddels gegeven door multidisciplinaire teams te betrekken bij de ontwikkeling van projecten in het centrum (Rijnboog/Paradijs) en de wijken (Geitenkamp, Malburgen, Presikhaaf, Elden). Voor de kwaliteit en samenhang van de planologie zijn informele 'expertmeetings' belangrijk om vanuit een totaalvisie richting te kunnen geven aan de onderdelen.

TOEKOMSTIG CULTUURPROFIEL

Hoe zal het culturele profiel van Arnhem er over tien of vijftien jaar uitzien? Naar welk toekomstbeeld wordt toegewerkt?

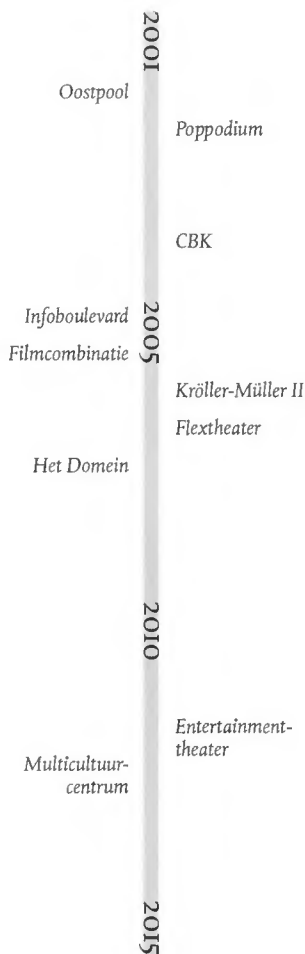
Onlangs presenteerden de directies van grote culturele instellingen in Arnhem en Nijmegen een 'CAN! Visie'-document over de ontwikkeling van cultuur in het KAN-gebied. Daaruit blijkt een actieve bereidheid van de sector om mee te denken over culturele planologie en de culturele profilering van KAN binnen de Euregio Rijn en Waal. Onder het motto 'Kleur bekennen en accenten leggen' schetst het document een onderscheidend toekomstig cultuurprofiel voor Arnhem en Nijmegen. Het cultuurprofiel van Arnhem zou voor 70% uit culturele hoofdstromen bestaan (gericht op een breed geworven publiek) en voor 30% uit vernieuwende activiteiten, gericht op de Arnhemse cultuurliefhebber. Voor Nijmegen wordt een toekomstbeeld geschetst waarin die verhoudingen andersom liggen.

Voor de Cultuurvisie van Arnhem wordt ervan uitgegaan dat de stad zich niet herkent in het eenzijdige 'mainstream'-profiel (nu noch in de toekomst). Het cultuurprofiel van Arnhem 2001 bestaat uit een levendige en gevarieerde mix van kleinschalige, middelgrote en grootschalige voorzieningen en activiteiten. Kenmerkend is vooral de overvloed van kleinschalige initiatieven in alle kunst disciplines, die veel te maken heeft met de Hogeschool voor de Kunsten en de jonge kunstenaars die tijdens

en na hun studie actief zijn in de stad en zorgen voor een constante stroom van vernieuwing en innovatie. Dat in de toekomst enkele grootschalige voorzieningen wenselijk zijn voor de ontwikkeling van het knooppunt Arnhem-Nijmegen is evident, maar dat die met name in Arnhem gesitueerd moeten worden is irreëel. Een belangrijke uitkomst van de Arnhemse cultuurdiscussie was juist het pleidooi voor meer flexibel inzetbare subsidies, die nodig zijn voor het ontwikkelen van kleinschalige en middelgrote initiatieven.

Stel dat alle 'wens'-voorzieningen in Arnhem gerealiseerd zouden worden die recent een rol gespeeld hebben in cultuurdiscussies, dan zou het tijdpad er als volgt uit kunnen zien (zie hiernaast).

In de betreffende hoofdstukken van de cultuurnota worden deze voorzieningen uitgebreid omschreven, hier volstaan we met een korte typering: basisvoorziening/ basisvoorziening+/+. De kwalificatie 'basisvoorziening' houdt in dat de aanwezigheid van de betreffende voorziening in Arnhem normaal geacht moet worden, gezien de situatie in steden die vergelijkbaar zijn qua centrumfunctie, inwoneraantal, publieksbereik en culturele ambitie. Basisvoorziening+ houdt in dat het hier gaat om een voorziening die iets extra's biedt t.o.v. de basisvoorzieningen. De kwalificatie + wordt gereserveerd voor bijzonder hoogwaardige extra voorzieningen. Bij de financiering zijn doorgaans meerdere partijen betrokken en zijn diverse opties denkbaar voor het gemeentelijk aandeel. Het aandeel van de diverse partijen blijft hier buiten beschouwing. Omwille van de overzichtelijkheid noemen we alleen de geraamde totaalkosten:

- Poppodium: basisvoorziening (grote zaal 1000, kleine zaal 300 bezoekers en oefenruimten) kosten voor nieuwbouw worden door onderzoeksbureau Buys begroot op minimaal € 2.722.681,- en jaarlijks € 136.134,- voor programmering. Ook voor jazz, improvisatie en wereldmuziek.
Doelgroep: breed, lokaal publiek, m.n. jongeren.
- Toneelgroep Oostpool: basisvoorziening+: werkhuis en theater van Toneelgroep Oostpool, voorziet in behoefte aan middenzaal vlakke vloertheater (zaalcapaciteit 281 stoelen, flexibele tribune). Investeringskosten € 3.630.242,- (excl. BTW).
Doelgroep: breed publiek, eerst lokaal en uit KAN-gebied, later nationaal.
- CBK: basisvoorziening+: Centrum voor Beeldende Kunst dat ontstaat door fusie van SBK (kunstuitleen) en GBK (provinciale

voorziening voor beeldende kunst). Investeringskosten zijn nog niet bekend (Gemeente € 34.033,52).

Doelgroep: breed publiek, vnl. lokaal en provincie Gelderland.

- Kröller-Müller II: +: een vestiging van museum Kröller-Müller aan de Rijn, eventueel gecombineerd met andere culturele en/of commerciële functies. Kosten € 45.378.021,-
Doelgroep: kunstliefhebbers KAN-gebied en (inter-)nationaal; aantal bezoekers door museum Kröller-Müller geschat op 150.000 per jaar.
- Infoboulevard: basisvoorziening+: publieke voorziening als trekker voor Infoboulevard met publieke en private voorzieningen: bibliotheken, rijksarchief, gemeentearchief en Volksuniversiteit. Scenario 2/3 uit AEF-rapport. Kosten: € 27.226.813,-
Doelgroep: breed, vnl. uit KAN-gebied, bezoekers geschat op 450.000 p.j.
- Filmcombinatie: basisvoorziening+: filmtheater is basisvoorziening (4 zalen: 500 zitplaatsen), gecombineerd met een bioscoop / mediacentrum wordt het basisvoorziening+.
Investeringskosten filmtheaterdeel € 1.588.230,-.
Doelgroep: breed, vnl. lokaal/regionaal.
- Het Domein: basisvoorziening - eerst moet het profiel van de instelling helder zijn; wellicht wordt dit meer een satelliet-model (centrum met relaties naar voorzieningen in de wijk) dat heeft dan consequenties voor de huisvesting.
Doelgroep: breed, vnl. lokaal/regionaal.
- Multiplextheater: +: een theater met flexibel indeelbare zalen, dat de huidige schouwburg vervangt; de infrastructuur voor theater is momenteel nogal in beweging; met het werkhuis/theater van Toneelgroep Oostpool en het KAB/Posttheater heeft Arnhem er straks twee voorzieningen voor theater bij; over een of twee jaar is beter te overzien welke (extra) theatervoorzieningen nodig zijn.
- Entertainmenttheater: +: een idee afkomstig uit CAN!Visie, om met een accommodatie van 1500 stoelen aan te sluiten bij het nationale en Europese commerciële circuit voor grote entertainmentproducties.
Doelgroep: onderzoeken of hier in KAN en Euregio voldoende publiek voor is.
- Multicultuurcentrum: +: Er is een motie ingediend om een multicultureel ontmoetingscentrum te realiseren in het centrum; dit idee is verder niet concreet uitgewerkt.

KEUZEMENU TOEKOMSTPROFIELEN

Bovenstaand overzicht is voornamelijk gericht op voorzieningen. De culturele activiteiten zijn nog niet in de overwegingen betrokken.

Bij de keuzen die gemaakt moeten worden om te komen tot een evenwichtige ontwikkeling van een cultuurprofiel Arnhem 2005-2015 zijn diverse factoren relevant:

- het evenwicht tussen culturele activiteiten en voorzieningen (gebouwen, huisvesting)
- wegwerken van achterstand op het niveau van basisvoorzieningen
- de meerwaarde, kwaliteit en exclusiviteit van extra voorzieningen (ten opzichte van bestaande)

<i>Divertimento</i>	<i>KAN-CAN-cultuur</i>	<i>City</i>
accent op M.O.	M.O. en S.O.	M.O. en S.O.; accent op S.O.
+ € 0,5-1 mln p.j.	+ € 1-2,5 mln p.j.	+ € 2,5-4,5 mln p.j.
accent op flexsubsidies en basisvoorzieningen	mix van kleine middelgrote en grote voorzieningen	accent op middelgrote en grote voorzieningen
productie en programma's	productie, programma's en huisvesting	productie, programma's en huisvesting
veel kleine festivals	kleine en grote festivals	grote en kleine festivals
popprogrammering	poppodium	poptempel
Oostpooltheater	Oostpool en multiplextheater	multiplextheater en entertainmenttheater
geen infoboulevard	infoboulevard optie 2/3	infoboulevard optie 1/2
klein CBK	middelgroot CBK	groot CBK
geen nieuw museum	museum in infoboulevard	Kröller-Müller II
filmtheater	filmtheater/bioscoop	film en mediatheater/bioscoop
Domein in de wijk	satellietmodel Domein	satellietmodel Domein
multicultuurprogramma M.O. en S.O.	multicultuurprogramma's	multicultuurcentrum

- het publieksbereik van voorzieningen: bezoekcijfers lokaal/regionaal en (inter-)nationaal
- de maatschappelijke functie en de meerwaarde van extra voorzieningen voor stedelijke ontwikkeling.

In het verlengde van het 'ringenmodel' voor activiteiten en voorzieningen volgt hier een keuzemenu met drie toekomstprofielen, waarbij het Elan-scenario steeds als uitgangspunt dient. (M.O. staat hierin voor maatschappelijke ontwikkeling, S.O. voor stedelijke ontwikkeling):

'Divertimento', waarin het accent ligt op ring 1, vooral geïnspireerd door de maatschappelijke component van culturele planologie: lokaal en regionaal gerichte activiteiten, aangevuld met een basisbedrag voor voorzieningen. Kosten: + € 0,5-1 mln p.j.

'KAN-CAN'-cultuur, geïnspireerd door zowel de maatschappelijke als de fysieke component van culturele planologie: gebaseerd op keuzen in KAN-verband van elementen uit alledrie de ringen: lokaal, regionaal en (inter-) nationaal gerichte activiteiten en voorzieningen. Kosten: + € 1-2,5 mln p.j.

'City', het meest ambitieuze profiel, een keuze van elementen uit alledrie de ringen waarin vooral ring 3 doorklinkt: duurzame investeringen in lokaal, regionaal en (inter-)nationaal gerichte voorzieningen, met het oog op het fysieke en economische belang voor de stad als centrum in de Euregio. Kosten: + € 2,5-4,5 mln p.j.

'DIVERTIMENTO'

Het toekomstprofiel 'Divertimento' is een versterkte versie van Arnhem 2001. Kenmerkend is de grote variatie op het gebied van (veelal kleinschalige) cultuurproductie en cultuurpresentatie. De komende jaren wordt vooral geïnvesteerd in activiteiten, productie en programma's en nauwelijks in voorzieningen. Dankzij een structurele verhoging van het budget voor flexibele subsidies kunnen bijvoorbeeld veel (kleine) festivals en culturele evenementen ondersteund worden. Enkele kleine instellingen krijgen een semi-flexibele subsidie voor activiteiten. Voor Arnhemse nationale en internationale boegbeelden wordt een beperkt bedrag € 52.638,- beschikbaar gesteld in het kader van het cultuurconvenant (Toneelgroep Oostpool, Theater/danswerkplaats, Introdans, HGO, InterArt, Keesen & Co, literatuurfestival De Wintertuin) en 'geldstroom beeldende kunstinstellingen' € 22.689,-. Wat betreft de voorzieningen ligt het accent op lokaal gerichte (basis-)voorzieningen.

- Toekomstig profiel:

Anno 2015 is cultuur goed geïntegreerd in het beleid voor maatschappelijke ontwikkeling en bereiken culturele activiteiten lokaal een groter en diverser publiek. Mede daardoor is Arnhem een stad met een levendig sociaal-cultureel klimaat. Aan het belang van cultuur voor economie en stadsontwikkeling (vestigingsklimaat, city marketing) wordt minder zwaar getild. De trek van kunstenaars naar de Randstad en het buitenland is toegenomen.

KAN-CAN-CULTUUR

Dit profiel is ambitieuzer dan 'Divertimento', maar minder ambitieus dan 'City'. Uitgangspunt is dat cultuur een belangrijk element is voor zowel maatschappelijke ontwikkeling als voor economische ontwikkeling en stadsontwikkeling. Er wordt flink geïnvesteerd in flexibele en iets minder flink in semi-flexibele subsidies. De culturele profilering van Arnhem en Nijmegen wordt in KAN-verband uitgewerkt en dat leidt tot gespreide vestiging van middelgrote en grote culturele voorzieningen. Vanwege de Nijmeegse plannen voor een multifunctioneel popcentrum, kiest Arnhem voor een maatje kleiner: een middenpodium voor pop. Ook wat betreft het filmtheater heeft Nijmegen met Lux zo'n voorsprong, dat Arnhem volstaat met een basisvoorziening. Daarentegen investeert Arnhem in theater en beeldende kunst.

Voor Arnhemse nationale en internationale boegbeelden wordt € 124.790,- beschikbaar gesteld in het kader van het cultuurconvenant (Toneelgroep Oostpool, Theater/danswerkplaats, InterArt, literatuurfestival De Wintertuin) en € 22.689,- voor beeldende kunstinstellingen. In een investeringsfonds voor cultuurhuisvesting wordt jaarlijks € 1-2,5 mln gestort. De eerste projecten die uit dit fonds gefinancierd worden zijn een poppodium en het theaterhuis van Toneelgroep Oostpool.

- Toekomstig profiel: anno 2015 zien we in beide steden zowel nieuwe kleinschalige als grootschalige voorzieningen op het gebied van cultuurproductie en cultuurpresentatie. Culturele activiteiten hebben in de loop der jaren een groter en diverser publieksbereik gekregen. Jaarlijks weten enkele activiteiten nationaal en internationaal aandacht te trekken. De culturele kwaliteit en diversiteit zijn het resultaat van de bewuste politieke strategie niet de kaasschaaf te hanteren, maar hier en daar gericht durfkapitaal in te zetten om iets te realiseren dat boven het maaiveld uitsteekt.

'CITY'

Dit profiel zet krachtig in op cultuur als onderscheidend kenmerk voor de stad, omdat investeringen in kunst en cultuur uiterst rendabel kunnen zijn in termen van stedelijke kwaliteit, vitaliteit en aantrekkelijkheid.

Er wordt flink geïnvesteerd in middelgrote en grote festivals en in semi-flexibele subsidies van instellingen. Naast de basisvoorzieningen wordt planmatig toegewerkt naar extra voorzieningen, zoals een tweede Kröller-Müller, een multiplextheater en een entertainmenttheater.

Voor Arnhemse nationale en internationale boegbeelden wordt € 170.168,- beschikbaar gesteld in het kader van het cultuurconvenant (Toneelgroep Oostpool, Theater/danswerkplaats, HGO, Introdans, Keesen & Co, InterArt, literatuurfestival De Wintertuin) en € 45.378,- voor beeldende kunstinstellingen.

In een investeringsfonds voor cultuurhuisvesting, wordt jaarlijks € 2,5-4,5 mln gestort. De eerste projecten die (mede) uit dit fonds gefinancierd worden, zijn een (royaal) poppodium en het theaterhuis van Toneelgroep Oostpool; daarna volgen het informatiecluster in de Infoboulevard, de combinatie filmtheater/bioscoop, het Centrum voor Beeldende Kunst (CBK), Kröller-Müller II en het flextheater. Ook Het Domein krijgt op den duur een passend onderkomen.

- Toekomstprofiel: anno 2015 valt Arnhem in de Euregio op door culturele allure. De stad is niet alleen aantrekkelijk voor bewoners en bedrijven, maar ook een trekpleister voor dagjesmensen en internationaal toerisme. Arnhem scoort hoog op de (inter) nationale cultuurkalenders. Reisgidsen propageren de stad als 'de cultuurkern van het groene hart dat alles heeft: rust, ruimte en prikkelende kunst'. De stad bruist van culturele activiteiten en een efficiënt communicatiesysteem voorziet iedere doelgroep van informatie-op-maat. Dit alles doordat Arnhem in 2001 heeft begrepen dat steden die het lef hebben stevig in cultuur te investeren, daar later meestal geen spijt van krijgen.

Het Cultuurmenu 2001-2005-2015 werd gepresenteerd op 8 juni 2001.

REACTIES OP HET CULTUURMENU ARNHEM

2001
2005
2015

1. PROVINCIE GELDERLAND

REACTIE De Gedeputeerde Staten van de provincie Gelderland noemen het Cultuurmenu: "een inspirerend overzicht van de huidige stand van zaken en vooral de ambities van het gemeentebestuur voor de komende periode. De keuzes die worden voorgesteld getuigen van durf en creativiteit." De Cultuurvisie met culturele planologie als uitgangspunt spreekt aan. Wat betreft de hoofdmenu's gaat de voorkeur uit naar het city-profiel. Voorts wordt nader ingegaan op een aantal punten van het cultuurbeleid die de komende tijd onderwerp van afstemming zullen zijn tussen provincie en gemeente.

ANTWOORD Het college van burgemeester en wethouders dankt de Gedeputeerde Staten van de provincie Gelderland voor de uitgebreide reactie en bevestigt het voornemen tot afstemming op de genoemde beleidsonderdelen. De gemeenteraad ondersteunt dit voornemen.

2. DIRECTIES VAN 13 CULTURELE INSTELLINGEN (MUSIS SACRUM/SCHOUWBURG ARNHEM, HET GELDERS ORKEST, BIBLIOTHEEK ARNHEM, INTRODANS, TONEELGROEP OOSTPOOL, LITERATUURFESTIVAL DE WINTERTUIN, FILMHUIS ARNHEM, SLAK, SBK, GBK, GELDERSE MUZIEKZOMER, SLAAN, THEATERWERKPLAATS GENERALE OOST)

REACTIE De directies van genoemde instellingen feliciteren de wethouder Cultuur met het Cultuurmenu 2001-2005-2015; "De nota geeft een zeer helder beeld van de omvang en de kwaliteit van het culturele veld in Arnhem. Gelijktijdig brengt de nota een zodanige ordening aan dat het voor het politieke bestuur mogelijk is om strategische keuzes te maken die passen bij de ambitie van de stad in samenhang met datgene dat er op cultuurgebied al aanwezig is."

De directies van genoemde instellingen ondersteunen de voorkeur van de Raadscommissie Cultuur voor het KAN-CAN-menu, maar sluiten niet uit dat economische ontwikkelingen in de komende 10 jaar het City-menu binnen bereik brengen.

De instellingen wijzen op de ambassadeursfunctie die zij voor stad en regio kunnen vervullen. Zij dragen ondersteunende argumenten en suggesties aan voor het verbinden van kunstproductie en cultuurbeleving, het verbinden van cultuurbeleid en economisch beleid, het flexibel inzetten van gemeentelijk budget en de mogelijkheden om met relatief weinig gemeentelijke middelen 'gematchte' bedragen van andere partijen binnen te halen voor het KAN-CAN-menu. De samenwerking tussen instellingen is de afgelopen jaren sterk toegenomen en de culturele instellingen zullen graag als partners met de gemeente werken naar realisering van het KAN-CAN-profiel.

ANTWOORD Het college van burgemeester en wethouders ziet de eensgezinde reactie van 13 culturele instellingen als een teken dat de samenwerking in het culturele veld inderdaad is versterkt. De gedeelde keuze voor het KAN-CAN-scenario getuigt van realiteitszin en biedt perspectieven voor verbreding van de dialoog cultuurveld-politiek. De discussie die heeft geleid tot de samenstelling van dit Cultuurmenu, dient in KAN-verband te worden voortgezet. De gemeenteraad is het daar van harte mee eens.

3. HKA (HOGESCHOOL VOOR DE KUNSTEN ARNHEM)

REACTIE De Hogeschool voor de Kunsten Arnhem heeft niet schriftelijk gereageerd op de nota, maar mondeling, tijdens een werklunch, waarbij het college van burgemeester en wethouders en een delegatie van bestuur en staf van de HkA aanwezig waren. De heer W. Hillenius, voorzitter van het bestuurscollege van de HkA, sprak bij die gelegenheid zijn waardering uit voor de nota 'Cultuurmenu' en de visie die daaraan ten grondslag ligt. Hij onderschrijft de beleidsconclusies uit het Cultuurmenu die betrekking hebben op de HkA. In de paragraaf Conclusies en beleidsvoornemens (p. 81-82) worden voorstellen gedaan voor een convenant van de Gemeente Arnhem met de HkA. De HkA zegt hieraan alle medewerking toe en wil samen met de gemeente streven naar een praktische, uitvoerbare overeenkomst. De HkA dankt het college voor de inzet en financiële inspanning van de gemeente Arnhem om de nieuwbouw op korte termijn te realiseren.

ANTWOORD Het college van burgemeester en wethouders deelt de wens van de HkA om van het convenant een praktische en uitvoerbare overeenkomst te maken en heeft inmiddels de nodige stappen genomen om hieraan in 2002 invulling te geven. De gemeenteraad onderschrijft dit plan en ziet uit naar het convenant.

4. INTRODANS

REACTIE Introdans heeft met interesse kennis genomen van het Cultuurmenu en leest tot haar genoegen dat Introdans daarin geprofileerd wordt als een internationaal boegbeeld van Arnhem. Introdans betreurt de veronderstelling dat Introdans niet afhankelijk zou zijn van de gemeentelijke subsidie. Niets is minder waar, zo stelt het gezelschap, want mede door de gemeentelijke bijdrage is de stichting in staat geweest het Ensemble voor de Jeugd, het projectteam Educatie en op jongeren gerichte activiteiten op te bouwen en een goede relatie met EduArt aan te gaan. Daarnaast heeft de subsidie ertoe bijgedragen dat het dansgezelschap zich kon ontwikkelen tot een van de twintig beste gezelschappen ter wereld. Een verhoging van de gemeentelijke subsidie, zoals voorgesteld in de betreffende keuzemenu's bij de hoofdstukken 13 en 18: Theater en Dans en Cultuurconvenant zou voor Introdans een blijk van erkenning betekenen, en de mogelijkheid bieden tot verdergaande professionalisering en compensatie voor de gestegen lasten in de afgelopen jaren.

ANTWOORD Cultuurmenu Arnhem stelt op p. 138 inderdaad: "dankzij de substantiële subsidie van het Rijk (€ 2.343.321,04) en de provincie Gelderland (€ 279.405,18) staat Introdans er heel wat beter voor dan de theatergezelschappen in de stad en is het niet afhankelijk van de gemeentelijke bijdrage (€ 36.756,20)." Uit het subsidieoverzicht wordt duidelijk dat de bijdrage van de gemeente Arnhem een relatief kleine is, gelet op de hoogte van de rijks- en provinciale subsidie (de bijdrage van Arnhem is 1,4 % van de totaal door de drie overheden ontvangen subsidie), maar er wordt geenszins gesuggereerd dat de gemeentelijke bijdrage gemist zou kunnen worden. Integendeel, er wordt betoogd dat het continueren en zo mogelijk verhogen van de gemeentelijke subsidie een blijk van waardering zou betekenen.

Bij de behandeling van het Cultuurmenu in de Raadscommissie Cultuur moest deze wens echter afgewogen worden tegen andere, in het kader van de beperkte ruimte die in de Meerjarenbegroting 2001-2005 beschikbaar was voor extra cultuurbudget. In dat kader is prioriteit gegeven aan grotere noden. Het college van burgemeester en wethouders, evenals de gemeenteraad hebben daarom besloten de bijdrage aan Introdans op het huidige niveau te continueren.

5. HGO (HET GELDERS ORKEST)

REACTIE HGO heeft met grote interesse en waardering kennis genomen van het Cultuurmenu. De nota en het interactieve voortraject geeft HGO alle vertrouwen in een afgewogen besluitvorming. Het orkest had echter een positiever richtinggevend

standpunt van Arnhem verwacht, dat meer in de lijn zou zijn met de subsidiëring van de andere boegbeelden in de stad. In het kader van het convenant heeft HGO om een gemeentelijke subsidie van € 68.067,03 per jaar gevraagd voor projecten gericht op jongerenbereik, educatie, publieksverbreding, publieksverdieping en het aangaan van samenwerkingsverbanden.

Het orkest betreurt het standpunt in de nota dat Arnhem HGO indirect al voor € 204.201,10 subsidieert (via de verbouwing van Muis Sacrum in 1994/1995 tot thuisbasis van het orkest). HGO is het hier niet mee eens en wijst er op dat het jaarlijks € 45.378,02 bijdraagt in de verbouwingskosten en dat er veel meer organisaties profiteren van de verbouwing van Muis Sacrum, zodat niet de gehele gemeentelijke jaarlijkse inzet van € 204.201,10 op het conto van HGO gezet mag worden.

ANTWOORD In de eerste plaats is op grond van de muziekdiscussie, die aan de cultuurnota voorafging, besloten de komende cultuurnotaperiode prioriteit te geven aan de noden van popmuziek en dus niet aan klassieke muziek.

Wat betreft de subsidiesituatie van HGO heeft Arnhem te maken met de consequenties van de al jaren gehanteerde rolverdeling tussen rijk, provincie en gemeente. Het rijk subsidieert het gezelschap (activiteiten en personeel), de provincie ondersteunt de verspreiding en de gemeente draagt zorg voor de huisvesting. Arnhem stelt dat het dit laatste heeft gedaan en nog steeds doet. In het begin van de jaren negentig heeft Arnhem besloten jaarlijks € 186.049,89 uit te trekken voor het geschikt maken van Muis Sacrum als thuisbasis van het orkest. Tijdens de verbouwing is die bijdrage verhoogd tot ruim € 204.201,10 per jaar. Een verzoek van HGO in de periode 1994/1995 aan de gemeenten Arnhem, Nijmegen en Apeldoorn om middelen beschikbaar te stellen voor een grotere personeelsformatie is door geen van de gemeenten gehonoreerd. Ook in de besprekingen voor het cultuurconvenant 2001-2004 met rijk en provincie hebben de steden het standpunt ingenomen dat een gemeentelijke subsidie voor activiteiten en personeel van HGO niet voor de hand ligt. Arnhem heeft daarin overigens een andere positie dan Apeldoorn en Nijmegen, omdat Arnhem de thuisbasis van het orkest is en hierin flink heeft geïnvesteerd.

HGO stelt terecht dat ook anderen dan het orkest profijt hebben gehad van de verbouwing van Muis, maar de jaarlijkse inzet van Arnhem was en is primair gericht op het scheppen van een adequate thuisbasis voor HGO. Het feit dat HGO 25 tot 30 concerten per jaar in Muis Sacrum uitvoert én de repetities in het gebouw houdt en andere orkesten slechts enkele concerten verzorgen, geeft aan dat HGO verreweg het meeste profiteert van de verbouwing van de concertzaal.

Het gemeentebestuur heeft inmiddels bij de behandeling van de Meerjarenbegroting 2001-2005 besloten geen middelen vrij te maken voor de gevraagde ondersteuning van HGO.

6. GEZAMENLIJKE POPINSTELLINGEN

REACTIE De instellingen die zich in Arnhem sterk maken voor popmuziek hebben niet schriftelijk op het Cultuurmenu gereageerd, maar mondeling, tijdens een vergadering van de Raadscommissie Cultuur.

De Goudvishal, de Cultuurkapel en de Jacobiberg zijn teleurgesteld in het feit dat het college in de Meerjarenbegroting eerst een aanzienlijk bedrag wilde reserveren voor een nieuw poppodium en dit voorstel vervolgens introk. Zij stellen dat het college van burgemeester en wethouders daarmee voorbij gaat aan de breed gedragen wens voor een nieuw poppodium als basisvoorziening in de stad. Daarnaast wordt gewezen op de noodzaak van verdere professionalisering van de instellingen, mede als voorbereiding voor genoemde nieuwe popvoorziening.

ANTWOORD Het college van burgemeester en wethouders onderkent de wenselijkheid van een middelgroot poppodium in de stad. Om die reden was aanvankelijk in de Meerjarenbegroting 2001-2005 een reservering opgenomen voor deze voorziening, echter op basis van veronderstelde extra inkomsten voor de gemeente. Toen vervolgens bleek dat deze extra inkomsten niet op korte termijn te verwachten zijn, heeft het college het voorstel moeten terugnemen. Daarmee staan de ontwikkelingen echter niet stil, want in de komende periode zal er een haalbaarheidsstudie worden verricht naar de locatie en de exploitatie van een nieuw poppodium in de stad. Hiervoor heeft de Raad bij de behandeling van de Meerjarenbegroting 2001-2005 een bedrag van € 90.756,04 beschikbaar gesteld. Het ligt voor de hand dat de drie popinstellingen bij dit onderzoek betrokken worden.

7. ARNHEMSE FEDERATIE VAN MUZIEKGEZELSCHAPPEN

REACTIE De Arnhemse Federatie van Muziekgezelschappen (AFvM) prijst de plezierig leesbare nota om haar ambitieuze elementen. Zij plaatst een aantal kanttekeningen bij het beleid voor amateurkunst:

1. De AFvM is van mening dat het Rijnhalfestival uitgegroeid is tot een structureel en nationaal evenement en voor subsidiëring opgenomen dient te worden in het Fonds Kunstmanifestaties. Ook wordt hierbij aangekondigd dat de AFvM een muzikale nieuwjaarshappening in Muisis gaat organiseren.
2. De Federatie vindt dat het niveau van het amateurkunstabudget € 181.512,09 in ieder geval gehandhaafd dient te worden. Zij pleit

ervoor de 50/50-verdeling in stand te houden, waarbij een deel van de subsidies voor amateurkunst via een structurele bijdrage naar amateurverenigingen gaat en een deel flexibel inzetbaar is, via het Fonds Cultuur en het actieplan Mijn cultuur - Jouw cultuur.

3. Het verschil in het Cultuurmenu tussen semi-structureel en semi-flexibel is niet duidelijk in het licht van de voorgenomen herstructurering van subsidies. De AFvM vreest dat de herstructurering zal leiden tot verhoging van ledencontributies en dus tot afkalving van het ledenbestand.
4. AFvM weerlegt de opvatting dat deelname aan de verenigingen aan een selecte bevoorrechte groep voorbehouden zou zijn.
5. Kosten en reserveringen voor instrumenten e.d. in de vorm van 'instrumentenfondsen' zijn geen teken van welstand, maar hoogst noodzakelijk.
6. Het onderbrengen van een centrale belangenorganisatie voor amateurkunst bij Het Domein wordt niet onderschreven vanuit de belangen van de amateurverenigingen. Wel wil de AFvM het initiatief nemen om bundeling van de diverse disciplines te bevorderen en een koepel voor de amateurkunst in Arnhem in te richten.
7. De AFvM bepleit nogmaals de noodzaak van betere en betaalbare repetitieruimten en werkt met de gemeente aan de mogelijke realisatie van een muziekcentrum in Arnhem-Zuid.

ANTWOORD

1. Het budget Fonds Kunstmanifestaties waar het zeer gewaardeerde Rijnhalfestival inderdaad vanwege het structurele karakter zou thuishoren, laat geen ruimte voor het Rijnhalfestival. In feite zijn er geen middelen meer beschikbaar voor verdere subsidiëring van het Rijnhalfestival, dat een paar keer uit het Fonds Cultuur voor incidentele activiteiten is gehonoreerd. Nu de aanvraag niet is gehonoreerd in het kader van het actieplan Mijn cultuur - Jouw cultuur, ziet het er somber uit voor het Rijnhalfestival. Wel is het zo dat het budgetsubsidie van € 3.630,24 voor de AFvM mede bedoeld is voor de organisatie van dit festival, maar die bijdrage is niet toereikend. In 2002 wordt de regeling voor het Fonds Kunst Manifestaties geëvalueerd en bijgesteld; wellicht biedt dat nieuwe mogelijkheden. Met een subsidieaanvraag voor de Nieuwjaarshappening kan de Federatie zich wel tot het Fonds Cultuur wenden.
2. Het budget van € 140.671,87 (geen € 181.512,09, zoals de Federatie stelt) waaruit subsidies voor 56 amateurverenigingen worden verstrekt, is niet verlaagd, ook zijn hier geen voornemens toe. Sinds 1998 wordt dit budget middels een inflatiecorrectie bijgesteld. De Raadscommissie Cultuur heeft gepleit voor een verho-

ging van het budget voor amateurkunst. Dit pleidooi is in de Meerjarenbegroting 2001-2005 niet gehonoreerd. Er wordt gewerkt aan de evaluatie van de regeling voor amateurkunst. In het voorjaar van 2001 wordt een brede discussie over aanpassing van de infrastructuur voor amateurkunst georganiseerd, in samenwerking met Het Domein i.o.

Ook de Federatie zal hierbij betrokken worden. Op basis van een inventarisatie van activiteiten in de wijken en de uitkomsten van de discussie over amateurkunst zal worden nagegaan welke herschikkingen en aanvullingen nodig zijn voor het budget amateurkunst.

3. Er is geen verschil tussen semi-flexibele en semi-structurele subsidies: beide termen duiden op subsidies die voor een bepaalde periode worden toegekend. In de discussie over flexibilisering van subsidies gaat het om een verschuiving van structurele naar semi-structurele/semi-flexibele subsidies en naar flexibele (incidentele) subsidies, zoals de subsidies die via het Fonds Cultuur en het actieplan Mijn cultuur – Jouw cultuur voor amateurkunst beschikbaar zijn. Bij de evaluatie en aanpassing van de budgetsubsidies aan amateurkunstverenigingen moet nagegaan worden of hier een systeem van vierjarige subsidies de voorkeur verdient. Dat zou de doorstroming bevorderen, want terecht is er nu kritiek op het gebrek aan mogelijkheden voor nieuwe verenigingen om toe te treden, terwijl andere verenigingen op basis van gewoonterecht een subsidie krijgen die wellicht niet meer strookt met hun behoeften en functie in het amateurveld.
4. In het Cultuurmenu wordt niet gesteld dat deelname aan amateurverenigingen voorbehouden is aan een selecte groep, integendeel: de gemeente ziet amateurverenigingen als zeer toegankelijk en laagdrempelig en wijst op het belang van hun bijdrage aan het leefklimaat in de stad.
5. Over instrumentenfonds wordt in het Cultuurmenu niet gesproken: de huidige budgetsubsidie mag door de amateurverenigingen vrij worden besteed, ook voor reserveringen. Knelpunten op dit vlak kunnen in de evaluatie aan de orde worden gesteld.
6. In het Cultuurmenu wordt de mogelijkheid geopperd om een amateurkunstkoepel vanuit Het Domein te laten functioneren en niet, zoals de Federatie onterecht meent, om de gehele kunst en cultuur onder een koepel samen te brengen. De gemeente waardeert het aanbod van de Federatie om een start te maken met een brede amateur-koepel en wil in de amateurkunstdiscussie nagaan of Het Domein daarvoor als basis kan dienen, omdat dit immers de nodige kennis en expertise in huis heeft om alle amateurkunstdisciplines te bedienen.

7. De gemeente onderkent het knelpunt van de repetitieruimtes voor amateurverenigingen en neemt dit mee in de wijkgerichte ontwikkelingsplannen.

Het gemeentebestuur meent dat de vitaliteit en sociale functie van amateurkunst een belangrijke bijdrage kan leveren aan het leefklimaat in het centrum en de wijken. De evaluatie en aanpassing van het beleid voor amateurkunst staan dan ook op de prioriteitenlijst voor cultuur in 2002.

8. DE MARIËNBURG

REACTIE Het bestuur van de Mariënburg meldt verbijsterd te zijn over de voorgenomen korting op de exploitatiesubsidie voor Het Domein. Dit staat in schril contrast met het door de Mariënburg zeer gewaardeerde proces van zorgvuldig meedenken door de dienst MO over een tot standkoming van het nieuwe instituut en de wijze waarop de wethouder cultuur, directie en medewerkers van de dienst zich voor Het Domein hebben ingezet.

ANTWOORD De door de Mariënburg bedoelde verlaging van de extra subsidie is inmiddels door het college van burgemeester en wethouders teruggenomen en aan de raad is voorgesteld de subsidie voor investering van de fusie Muziekschool/Mariënburg te verhogen met het oorspronkelijke bedrag van € 115.713,96. Bij de behandeling van de meerjarenbegroting 2001-2005 heeft de raad dit overgenomen.

9. TONEELGROEP OOSTPOOL

REACTIE Toneelgroep Oostpool ziet in het Cultuurmenu een helder beleidsstuk met een goede inventarisatie, een streven naar een zo breed en divers mogelijk basispakket, bruikbare instrumenten en een helder keuzemenu. Oostpool heeft met veel genoegen deelgenomen aan de discussie voorafgaand aan de nota. Het voorstel van het college van burgemeester en wethouders om € 589.914,28 beschikbaar te stellen als bijdrage in de huisvesting aan de Nieuwstraat (nieuwbouw) wordt gezien als een belangrijke stap in de goede richting. Oostpool is blij met deze bijdrage en onderschrijft het pleidooi in het Cultuurmenu voor de instelling van een investeringsfonds voor culturele huisvesting. Het college van burgemeester en wethouders wordt gecompimenteerd met de wijze waarop zij haar beleid ook daadwerkelijk concreet maakt. Hierdoor ontstaat er uiteindelijk een gelijkwaardige relatie tussen de gemeente en haar drie grote podiumkunst-instellingen (Het Gelders Orkest, Introdans en Oostpool), die samen toch een groot gedeelte van het stedelijke en regionale cultuurprofiel moeten invullen.

Tot slot spreekt Oostpool waardering uit voor het in de nota

aangekondigde beoordelingssysteem en de toetsingscriteria. Het gezelschap onderwerpt zich hier met alle plezier aan en meent dat het in beider belang (van gemeente en Oostpool) is de ontwikkelingen in de komende jaren te meten en hierover in gesprek te gaan.

ANTWOORD De gemeenteraad heeft inmiddels bij de behandeling van de Meerjarenbegroting 2001-2005 besloten voor Oostpool eenmalig een investeringsbedrag van € 598.989,89 beschikbaar te stellen, conform het voorstel van het college van burgemeester en wethouders.

10. TELDER

REACTIE De Stichting Beeldend Dans Theater is teleurgesteld doordat in de eerste voorstellen van het college inzake de Meerjarenbegroting 2001-2005 voorzien was in steun aan het gezelschap (door een activiteitsubsidie van € 9.075,60), terwijl dit later werd teruggenomen.

ANTWOORD Na de ontvangst van de reactie van Telder heeft het college besloten het eerste voorstel (inhoudende dat ook Telder een subsidie zal ontvangen) alsnog voor te leggen. De raad heeft dit voorstel in de vergadering van oktober 2001 overgenomen. Telder zal dus vanaf 2002 een subsidie van € 9.075,60 per jaar ontvangen. Dit besluit wordt voor de volgende cultuurnota (2005) getoetst en zonodig herzien.

11. DE PLAATS

REACTIE Muziektheatergezelschap De Plaats is verheugd dat de concept-cultuurnota op p. 139 erkent dat een meerjarige bijdrage van € 13.613,41 een meer stabiele basis voor deze organisatie zou bieden. Daarentegen betreurt De Plaats het dat de nota het gezelschap bovenal positioneert als een educatief gezelschap; onder meer in samenwerking met gevestigde kunstinstellingen worden ook professionele muziektheaterprojecten op locatie ontwikkeld.

ANTWOORD In hoofdstuk 4 van het Cultuurmenu over cultuur-educatie wordt (p. 46) als voorbeeld het project 'Wie van ver komt kan veel verhalen' van De Plaats genoemd, in relatie tot cultuureducatie en bereik van jongeren, in het kader van het actieplan Mijn cultuur – Jouw cultuur en het Integraal Jeugd-beleid. Het is daarbij allerminst de bedoeling geweest De Plaats te typeren als een educatieve organisatie, al is het werk van De Plaats met jongeren een belangrijke reden om het gezelschap te ondersteunen. In hoofdstuk 13 van de nota over theater en dans komt De Plaats dan ook naar voren als muziektheatergroep in de volle breedte.

Op voorstel van het college van burgemeester en wethouders heeft de raad inmiddels bij de behandeling van de Meerjarenbegroting 2001-2005 besloten voor De Plaats vanaf 2002 jaarlijks € 9.075,60 beschikbaar te stellen. Bij de volgende cultuurnota (2005) zal dit subsidiebesluit getoetst en zonodig herzien worden.

12. DAPPER

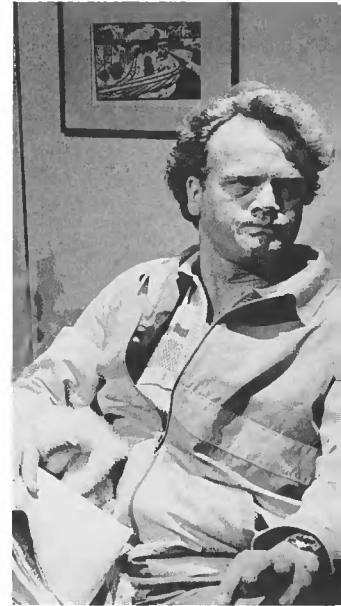
REACTIE In de eerste reactie van toneelgroep Dapper toont de groep zich blij en trots dat men is opgenomen in het Cultuurmenu. Het doet de toneelgroep deugd dat de culturele en sociaal-maatschappelijke waarde van Dapper's werk wordt erkend en dat de gemeente zich betrokken toont bij de problematiek om de groep op de been te houden. De tweede reactie van het gezelschap betreft de aanpassing van de collegevoorstellen in het kader van de Meerjarenbegroting 2001-2005 die inhield dat de voorgestelde subsidie van € 6.806,70 voor Dapper moest worden ingetrokken: men betreurt dit.

ANTWOORD Inmiddels heeft het college van burgemeester en wethouders alsnog voorgesteld aan drie bovengenoemde 'kleine' theatergezelschappen een activiteitsubsidie toe te kennen, conform het oorspronkelijke voorstel. De raad heeft bij de behandeling van de Meerjarenbegroting 2001-2005 besloten voor Dapper vanaf 2002 jaarlijks € 6.806,70 beschikbaar te stellen. Bij de volgende cultuurnota (2005) zal dit subsidiebesluit getoetst en zonodig herzien worden.

13. KAB/POSTTHEATER

REACTIE De Stichting KAB/Posttheater wijst er op dat het Cultuurmenu een missie bevat. In het overzicht van de financiële gevolgen van de voorgelegde keuzes (p. 203/204) wordt bij punt 13 aangegeven dat KAB/Posttheater om een subsidie van € 13.613,41 verzoekt, terwijl dit € 45.378,02, oplopend tot € 136.134,06 moet zijn. Daarnaast verzoekt het theater de gemeente om afstemming van de positie, opvattingen en mogelijkheden voor KAB/Posttheater met andere podia in de stad.

ANTWOORD Het theater wijst terecht op deze fout in de bijlage op pagina 204. Gelukkig is de wens van KAB/Posttheater wel goed opgenomen in de hoofdtekst (hoofdstuk 13, p. 141). Ten aanzien van de gevraagde afstemming wijzen wij er op dat de cultuurnota meldt dat de komende periode aandacht besteed zal worden aan programmerings- en marketingoverleg (p. 142). De raad heeft inmiddels bij de behandeling van de Meerjarenbegroting 2001-2005 besloten voor KAB/Posttheater in 2002 eenmalig € 34.033,52 beschikbaar te stellen.

14. THEATER HET HOF

REACTIE Theater Het Hof complimenteert de gemeente Arnhem met het gedegen werk dat is geschreven, maar maakt er bezwaar tegen dat Theater Het Hof onder dezelfde noemer is gebracht als het KAB-Posttheater en het Parktheater. Het Hof is namelijk naast een theater ook een gezelschap (met een eigen theater) en in die zin vergelijkbaar met Keesen & Co, Telder, Dapper en de Plaats.

ANTWOORD In het Cultuurmenu wordt vermeld dat Het Hof een succesvolle combinatie is van een gezelschap én een theater (p. 140). Dat in de conclusies en het keuzemenu van het hoofdstuk Theater en Dans Het Hof niet in één adem is genoemd met Telder, Dapper en De Plaats, komt voort uit het gegeven dat Het Hof op dit moment een semi-structurele gemeentelijke subsidie ontvangt uit het Budget Kunstmanifestaties van € 4.537,80 per jaar. De positie van gezelschappen als Telder, Dapper en De Plaats is daarmee anders dan de positie van Het Hof. De raad heeft inmiddels bij de behandeling van de Meerjarenbegroting 2001-2005 besloten voor Theater Het Hof in 2002 eenmalig € 11.344,51 extra beschikbaar te stellen.

15. BIBLIOTHEEK ARNHEM

REACTIE Voor de algemene reactie en waardering verwijst de bibliotheek naar bovengenoemde brief van 13 Arnhemse cultuurinstellingen. De specifieke 'bibliotheekreactie' gaat in op hoofdstukken 15 en 16 van de nota, waarin de bibliotheek centraal staat.

1. Wat betreft het Arnhemse bibliotheek-stelsel legt het Cultuurmenu 3 modellen voor. De voorkeur van de bibliotheek gaat uit naar model 3, waarin het accent ligt op ontmoeting en (cultuur)-educatie. Voor de andere modellen geldt dat men onmogelijk kan instemmen met een respectievelijke sluiting, danwel non-investering, in de bibliotheekvoorziening Presikhaaf. Geconstateerd wordt dat model 3 nauw aansluit bij de in 1997 uitgebrachte nota van de bibliotheek 'Concentratie en vernieuwing'. Ook hierin gaat men uit van een gelaagde opbouw van het bibliotheekstelsel: één centrale bibliotheek in het centrum; twee stadsdeelbibliotheken; twee bibliobussen; en een uitgebreide eindgebruikersservice. Wat betreft de stadsdeelbibliotheek in Presikhaaf wordt opgemerkt dat men intensief betrokken is bij de ontwikkeling van een multifunctionele voorziening aldaar. Voor Kronenburg uit men nogmaals zorg over de geringe mogelijkheden van deze voorziening, zeker gezien de ontwikkelingen in Schuytgraaf.

2. In de cultuurnota wordt in alle modellen het fenomeen servicepunten genoemd. In de visie van de bibliotheek zijn de bibliobussen een buitengewoon effectief alternatief voor dergelijke punten.
3. De bibliotheek is de afgelopen jaren intensief betrokken geweest bij de planvorming rondom de Infoboulevard. Geconstateerd wordt dat de vaart eruit is. Dit terwijl het probleem van het al of niet doen van tussentijdse investeringen in de centrale bibliotheek zich opdringt.
4. De gedachte om een website voor cultuur-educatie op te zetten en te beheren wordt van harte toegejuicht.
5. De bibliotheek vraagt om een eenmalige subsidie van € 18.151,21 toe te kennen t.b.v. de pilot 'zondagopenstelling tijdens koopzondagen'.

ANTWOORD

1. Het Cultuurmenu onderkent dat er op tal van terreinen sprake is van achterstallig onderhoud bij de culturele voorzieningen in onze stad. Dit geldt ook voor de bibliotheek. Uiteraard kunnen niet alle knelpunten gelijktijdig worden aangepakt. Het gemeentebestuur stelt vooralsnog geen additionele middelen voor de bibliotheek beschikbaar. Voorgesteld wordt uit te gaan van de onderstaande prioritering: realiseren van een hoogwaardige (eind)gebruikersservice; ontwikkelen van cultuurweb@rnhem.nl; verder ontwikkelen van de plannen voor het Infocluster in de Infoboulevard; aandacht voor stadsbibliotheek Presikhaaf; aandacht voor stadsbibliotheek Arnhem Zuid.
2. In de nota wordt het fenomeen bibliobus nadrukkelijk als een mogelijke invulling van het servicepunt-concept genoemd. De bibliobussen en mogelijke andere voorzieningen worden meegenomen in de beleidsontwikkeling rondom de hoogwaardige (eind)gebruikers service.
3. Aan het begin van de volgende bestuursperiode, bij de vaststelling van het bestuursakkoord, zal blijken in hoeverre concretisering van het Infocluster in de Infoboulevard politieke prioriteit heeft.
4. Tot ons genoegen constateren wij dat de bibliotheek het plan voor de cultuureducatieve website, ondanks de onzekerheid over de gemeentelijke bijdrage, met grote voortvarendheid oppakt. De bibliotheek versterkt daarmee zijn positie als intermediaire instelling tussen cultuur, media, educatie en onderwijs en sluit daarmee aan bij landelijke ontwikkelingen.
5. In het kader van de meerjarenbegroting 2001-2005 werd dit subsidieverzoek niet gehonoreerd. De dekking moet binnen het bestaande bibliotheekbudget worden gevonden.

16. RIJKSARCHIEF GELDERLAND

REACTIE Volgens het RAG getuigt het Cultuurmenu van visie en ambitie en biedt hij perspectief voor de culturele instellingen, dus ook voor het Gelders Historisch Centrum Arnhem in oprichting.

1. Evenals de bibliotheek constateert het RAG een stagnatie in de voortgang van de Infoboulevard-ontwikkelingen. Op dit terrein ziet het archief graag op korte termijn duidelijkheid.
2. Geconstateerd wordt dat het beleid voor cultuureducatie met name gericht is op het realiseren van een effectieve netwerkstructuur. De inhoudelijke aanknopingspunten zijn beperkt; met name het ontbreken van erfgoed daarin wordt als een gemis ervaren.
3. Wat betreft het hoofdstuk over musea meldt het RAG dat het archief veel samenwerkt met de musea. Met het oog op het GHCA i.o is dit een belangrijke ontwikkeling.
4. Bij het hoofdstuk over media en ICT wijst het RAG op het initiatief van de archieven en enkele Gelderse instellingen (o.a. Omroep Gelderland, Provincie Gelderland, NOM, Gemeente-archief Nijmegen, Bibliotheek Arnhem) om te komen tot een Gelders Audiovisueel Archief.

ANTWOORD

1. Aan het begin van de volgende bestuursperiode, bij de vaststelling van het bestuursakkoord, zal blijken in hoeverre concretisering van het Infocluster en de Infoboulevard politieke prioriteit heeft.
2. Hoewel erfgoed niet expliciet wordt genoemd in het hoofdstuk over cultuureducatie, bieden beleidsprogramma's als het actieplan Cultuurbereik en Verlengde Schooldag (binnen het kader van het lokale integraal jeugdbeleid) wel degelijk aanknopingspunten voor interessante projecten op het terrein van erfgoed.
3. Dit is inderdaad relevant in relatie tot de plannen voor het Historisch Centrum.
4. Ook dit is relevant voor de plannen rond het Gelders Historisch Centrum.

17. DIGITAL FILM CENTER

REACTIE Het in Arnhem gevestigde Digital Film Center EU B.V. betreurt dat het in het Cultuurmenu niet wordt genoemd, maar geeft blijk van grote betrokkenheid bij het cultuurbeleid in een veelomvattende, zeer kritische reactie van 6 pagina's. DFC ziet het Cultuurmenu als een avontuurlijke reisroute, maar dan één die gebaseerd is op onvoldoende gefundeerde of foutieve aanna-

mes en daardoor kans loopt zijn doel voorbij te schieten. DFC onderbouwt die stelling met 'observaties' waarvan er hier enkele genoemd worden:

1. DFC vraagt zich af waarom elke instelling een eigen digitale afdeling, marketing-afdeling enz. nodig heeft en in hoeverre schaalvergroting hier op zijn plaats is. Als concreet aanknopingspunt wordt de samenwerking tussen de musea, archieven, bibliotheek enz. genoemd.
2. DFC is niet erg te spreken over het beleid dat in het hoofdstuk over media- en informatiebeleid wordt beschreven. De ontwikkelingen in Arnhem steken schril af bij die in steden als Amsterdam, Utrecht, Eindhoven, Den Haag, Delft en Enschede, waar duizenden huishoudens aangesloten worden op fiber breedband-IP-verbindingen, waardoor ultra snelle internetverbindingen mogelijk zijn.
3. DFC zou graag actief betrokken worden bij het ontwikkelen van een visie op ICE (informatietechnologie, cultuur en educatie) en mogelijke publiek-private samenwerking op dit terrein.

ANTWOORD

1. Deze 'economy of scale'-gedachte is op diverse plaatsen in de cultuurnota terug te vinden. Zo bevat het hoofdstuk evenementen en festivals hiervan een concrete uitwerking, maar ook het hoofdstuk over media en informatiebeleid: de Infoboulevard is hiervan zelfs het meest sprekende voorbeeld. Op dit terrein ligt het inderdaad voor de hand om met de betrokken instellingen een gezamenlijke ICT-visie te ontwikkelen, inclusief de kosten die digitalisering met zich meebrengt. Dit pleidooi van DFC sluit aan bij hetgeen hierover in het Cultuurmenu is gesteld.
2. De cultuurvisie op ICT richt zich op de inhoud (content), niet op de techniek. Dit is dan ook de reden waarom bijvoorbeeld de breedbandontwikkelingen in het Cultuurmenu niet of nauwelijks aan bod komen.
3. Met DFC is besproken dat het bedrijf betrokken wordt bij een project media-educatie, een potentieel samenwerkingsverband waarbij ondermeer de bibliotheek (cultuurweb), het voortgezet onderwijs en Edu-Art betrokken zijn. Ook bij het ontwikkelen van de plannen voor Infocluster en Infoboulevard ligt samenwerking met DFC voor de hand.

Het gemeentebestuur waardeert de betrokkenheid van DFC bij het cultuurbeleid en zou met genoegen zien dat ook dit bedrijf een functionele rol krijgt in samenwerkingsverbanden van instellingen die actief zijn op het raakvlak van kunst, cultuur, media en educatie. Vooralsnog zijn hiervoor echter geen extra middelen beschikbaar.

18. FILMHUIS ARNHEM

REACTIE

1. FHA complimenteert het gemeentebestuur met het Cultuurmenu en heeft naast inhoudelijke opmerkingen bijzonder veel waardering voor de keuze om het culturele veld erbij te betrekken. FHA heeft die kans met veel enthousiasme gegrepen.
2. FHA constateert dat de positieve ontwikkeling van het Arnhemse filmklimaat dreigt te stagneren t.g.v. het uitblijven van de noodzakelijke schaalvergroting van het filmhuis.
3. FHA pleit dan ook voor het scheppen van de mogelijkheid om de vertoningscapaciteit van FHA uit te breiden tot vijf zalen en de organisatie in staat te stellen om de achterstand t.a.v. het vrijwilligersbeleid, cultuureducatie, publiciteit en marketing in te lopen.
4. Indien de huisvestingsvraag op korte termijn in structurele zin kan worden beantwoord (verhuizing naar de Weverstraat), zijn tijdelijke aanpassingen van de Korenbeurs niet strikt noodzakelijk.

ANTWOORD

1. In het Cultuurmenu wordt de noodzaak van schaalvergroting onderkend en vanuit verschillende invalshoeken gemotiveerd.
2. Een meerderheid van het gemeentebestuur heeft op verschillende momenten al aangegeven de noodzaak van schaalvergroting te onderschrijven. Er zijn echter nog geen uitspraken gedaan over de concrete implicaties hiervan.
3. Het verzoek om additionele middelen ter beschikking te stellen t.b.v. het inlopen van de bovenstaande achterstanden werd in het kader van de recente meerjarenbegroting niet gehonoreerd. Het gemeentebestuur onderkent de huisvestingsproblemen van het filmhuis, en blijft alert op mogelijkheden hier een oplossing voor te vinden.

Het college van burgemeester en wethouders en de raad stellen steun aan het filmhuis bij het vinden van adequate huisvesting hoog op de prioriteitenlijst voor gemeentelijk cultuurbeleid in de komende jaren.

19. WOLFF CINEMA GROEP

REACTIE WCG heeft met belangstelling het hoofdstuk over film van het Cultuurmenu gelezen. Het bedrijf vindt dat de problematiek en oplossingsrichtingen omtrent het fenomeen kwaliteitsfilm in relatie tot het Arnhemse Filmhuis helder zijn verwoord. Er worden nog enkele kanttekeningen geplaatst bij de gebezigde terminologie.

ANTWOORD De aanvullingen en opmerkingen van de Wolff Cinema Groep worden meegenomen in de uitwerking van het filmbeleid.

20. BK OVERLEG ARNHEMSE BEELDENE KUNSTINSTELLINGEN (HOOGHUIS ARNHEM, PLAATSMAKEN/HET GRAFISCH CENTRUM, STICHTING SLAK, SBK, GBK)

REACTIE De vijf instellingen voor beeldende kunst, die verenigd zijn in het 'BK Overleg' spreken hun waardering uit voor de plannen die de gemeente Arnhem heeft geformuleerd in het Cultuurmenu Arnhem 2001-2005-2015. De instellingen waarderen de ambitie inzake het cultuurbeleid voor de komende jaren en spreken een voorkeur uit voor het 'KAN-CAN-profiel' in het hoofdmenu, met mogelijke overstap naar het 'City-profiel'. Men is verheugd over het accent dat de nota legt bij beeldende kunst en de noodzaak tot verdere professionalisering op dit terrein. Minder enthousiast is men over de financiële vertaling van bovengenoemde uitgangspunten in de nota. In het voorstel een extra bijdrage te overwegen € 45.378,02 voor de kwetsbaarste BK-instellingen, gaat het om niet veel meer dan een inhaalslag. Er wordt herinnerd aan de uitspraak van wethouder Bouman tijdens de cultuurdiscussie, dat deze bijdrage 'reparatie' betreft. Het BK Overleg geeft aan dat de voorgestelde financiële kaders te beperkt zijn om te komen tot de gewenste uitbouw van de infrastructuur en de professionalisering van de beeldende kunstsector in Arnhem. Dat terwijl er nieuwe kansen liggen, met de komst van een Centrum voor Beeldende Kunst in het verschieft en nu er sprake is van gestructureerd overleg en samenwerking. De instellingen zijn trots op de tot nu toe bereikte resultaten, maar hun ambities reiken (net zoals die van de nota) verder. Het zal er de komende jaren steeds meer om gaan talent te trekken, te ontwikkelen en vast te houden. Daarnaast wordt grotere publieksparticipatie belangrijker. Daarvoor is een professionele infrastructuur met de nodige uitstraling onontbeerlijk. De financiering die daarbij past gaat verder dan reparatie van het geen er al was. De instellingen vinden dat de nota in die richting bijgesteld zou moeten worden.

ANTWOORD Het gemeentebestuur onderkent het belang van de vijf BK-instellingen voor een vitaal en bloeiend kunstklimaat in de stad. Met relatief geringe middelen weten zij tal van activiteiten gaande te houden op het gebied van kunst en cultuur. In de nota worden dan ook voorstellen gedaan voor een extra bijdrage ter 'reparatie' van achterstand bij de kwetsbaarste van deze instellingen (met name Hooghuis en PlaatsMaken) en ter ondersteuning van het nieuw te vormen Centrum voor Beeldende Kunst door GBK en SBK. Andere voorstellen hebben betrekking op het beleid voor kunst in de openbare ruimte, ateliervoorzieningen en Sonsbeek Blijvend in Beeld.

Deze voorstellen zijn voor de Meerjarenbegroting 2001-2005-

2015 niet vertaald in extra bijdragen. Wel staat de herijking en aanpassing van het beleid voor beeldende kunst en vormgeving op de prioriteitenlijst voor de komende cultuurnotaperiode. In antwoord op de reacties van de genoemde instellingen die hierna zijn samengevat, wordt dit nader toegelicht.

21. CENTRUM BEELDENDE KUNST I.O. (GEZAMENLIJKE REACTIE STICHTING BEELDENDE KUNST GELDERLAND EN GEMEENSCHAP BEELDENDE KUNSTENAARS)

REACTIE Het CBK i.o. complimenteert de gemeente Arnhem met het Cultuurmenu. De nota geeft een uitgebreid en actueel overzicht van het culturele veld in Arnhem en formuleert tevens op overzichtelijke wijze de perspectieven voor de toekomst en daarmee de keuzes die nu en in de komende tijd gemaakt moeten worden. Het CBK houdt in de reactie een pleidooi voor haar activiteiten en geeft aan dat het hoofddoel van het CBK is het verbeteren en tegelijkertijd uitdiepen van de positie van de beeldende kunst in de provinciale en vooral in de stedelijk samenleving. Om dit te kunnen bereiken streeft men naar intensieve samenwerking met andere beeldende kunst instellingen en initiatieven in de stad. Het CBK geeft aan dat men aan de hand van het geformuleerde toetsingsmodel op p. 27 van het Cultuurmenu positief zal scoren. Voor een aantal punten vraagt men expliciet aandacht:

1. Men houdt niet alleen een pleidooi voor de eigen activiteiten en ambities maar vraagt ook om meer aandacht en vooral meer investeringen in de beeldende kunst sector als geheel, ter wille van de diversiteit en levendigheid van de cultuur. Naast extra gelden voor het toekomstige CBK € 34.033,52 pleit men voor meer geld voor de andere beeldende kunst instellingen: Atelierstichting SLAK, de werkplaats Het Grafisch Centrum/Plaats-Maken, Hooghuis en G.A.N.G.
2. Voor het welslagen van het CBK rekt men op steun van de gemeente Arnhem. Op basis van de nota hoopt het CBK op een actieve inbreng van de gemeente in de verdere planvorming en in de financiering van de activiteiten van het Centrum. Naast een structurele bijdrage in de huisvesting dient er ten minste sprake te zijn van een op vierjaarlijkse basis vastgelegde gemeentelijke bijdrage in een deel van de activiteiten van het CBK. Men gaat er vanuit dat de subsidies die momenteel aan het SBK, GBK en aan de Gele Ridder worden verstrekt, gecontinueerd c.q. omgezet worden. Men pleit noodzakelijkerwijs voor een verruiming van de subsidies en voorziet dat een bedrag van € 208.738,90 nodig is voor het realiseren van het CBK.
3. Met betrekking tot de Sonsbeektentoonstelling ondersteunt men

van harte het streven naar meer regelmaat en organisatorische continuïteit. Men is ervan overtuigd dat de Sonsbeek-tentoonstelling een betere en vooral structurele inbedding in de stad behoeft. Men is het eens met het gestelde dat het toekomstige CBK in deze ontwikkelingen een belangrijke rol kan spelen.

ANTWOORD

1. De steun aan de kleinere beeldende kunst instellingen in de stad is inderdaad van belang en zou zo mogelijk verhoogd moeten worden. De financiële middelen (die voorheen voortvloeiden uit de geldstroom BKV) zijn sinds 1993 niet verhoogd, de ambities en de kosten van de instellingen daarentegen zijn wel degelijk toegenomen. Maar gezien de beperkte middelen voor Cultuur in de Meerjarenbegroting 2001-2005 heeft het college van burgemeester en wethouders prioriteit gegeven aan grotere noden. De vraag om structureel meer geld voor kleinere beeldende kunst instellingen zal dus vooralsnog niet worden gehonoreerd. Wel blijven de subsidies op het huidige niveau gehandhaafd en wordt de door andere overheden gekorte bijdrage van € 9.075,60 voor PlaatsMaken in het vervolg door de gemeente Arnhem beschikbaar gesteld.
2. In het Cultuurmenu wordt voorgesteld een bedrag van € 34.033,52 beschikbaar te stellen voor de ontwikkeling van SBK en GBK tot de nieuwe voorziening CBK. Dit bedrag is in de Meerjarenbegroting 2001-2005 niet overgenomen. Aan het begin van de volgende bestuursperiode, bij de vaststelling van het bestuursakkoord, zal blijken in hoeverre concretisering van deze voorziening politieke prioriteit heeft.
3. De internationale beeldtentoonstelling Sonsbeek 9 is inmiddels afgelopen en de evaluatie krijgt de komende maanden z'n beslag. Om de aanwezige kennis die nu bij de Stichting Sonsbeek voorhanden is niet verloren te laten gaan, is het van belang een overgangsregeling te treffen tot aan de volgende Sonsbeektentoonstelling. Het Museum voor Moderne Kunst Arnhem heeft aangeboden de Stichting Sonsbeek 9 tijdelijk te huisvesten en de toekomstige Stichting Sonsbeek Blijvend in Beeld onder te brengen bij de gemeentemusea. De gemeentemusea zullen het CBK t.z.t. graag betrekken bij de gang van zaken rond de internationale beeldtentoonstelling.

22. HOOGHUIS ARNHEM

REACTIE Hooghuis Arnhem verwijst in haar reactie op het Cultuurmenu naar het menu in hoofdstuk 8 Beeldende Kunst en Vormgeving, waarin als een van de mogelijkheden wordt voorgesteld een extra subsidie van € 45.378,02 te reserveren voor de kwetsbaarste BKV-instellingen zoals Hooghuis, De Gele Ridder

en PlaatsMaken. Deze € 45.378,02 zal gericht zijn op het verbeteren van de professionalisering van hun organisaties en hun apparatuur, zodat dit ten goede komt aan de dienstverlening aan (jonge) kunstenaars. Hooghuis Arnhem brengt deze extra gelden in verband met de veranderende voorwaarden voor de subsidie die men ontvangt van de Mondriaan Stichting. Deze subsidie is enkel bedoeld voor activiteiten, echter vanaf 2002 kan men nog maar 40% van de activiteiten hiermee dekken, waar dat voorheen 100% was. De basissubsidie die Hooghuis Arnhem van de gemeente Arnhem ontvangt is ontoereikend om de extra kosten voor de activiteiten te dekken. Men pleit ervoor om de gemeentelijke subsidie voor Hooghuis Arnhem te verhogen omdat zij anders in haar voortbestaan wordt bedreigt.

ANTWOORD In het Cultuurmenu wordt onderkend dat Hooghuis Arnhem een belangrijke factor is in de infrastructuur voor beeldende kunst en vormgeving. In de Meerjarenbegroting 2001-2005 is echter prioriteit gegeven aan grotere noden bij andere culturele instellingen.

23. PLAATSMAKEN

REACTIE De directie van PlaatsMaken heeft met aandacht en interesse kennis genomen van het Cultuurmenu en complimenteert de gemeente Arnhem met deze nota.

1. Op p. 85 van de nota wordt gesproken over PlaatsMaken als kunstuitgeverij. PlaatsMaken corrigeert deze uitspraak: men heeft jaren de naam 'uitgeverij van kunstenaarsboeken' gehanteerd maar sinds 2 jaar wordt deze subnaam niet meer gebruikt. Men benadrukt dat men in publicaties graag de naam Werkplaats Digitaal meer benadrukt zou willen zien.
2. Op p. 90 wordt gesproken over gunstige uitzonderingen t.a.v. experimentele presentatiepodia. PlaatsMaken wil graag toegevoegd worden aan deze initiatieven die regelmatig experimenten met onbekende kunstenaars durven aan te gaan. De tentoonstellingsruimte van PlaatsMaken vormt een belangrijke schakel naar het publiek en bovendien zijn de projecten die PlaatsMaken initieert over het algemeen van een experimenteel en innovatief karakter. Bovendien tracht men ook werk van kunstenaars te verkopen; daarmee vervult men ook een zekere galeriefunctie.
3. Ten behoeve van het hoofdstuk Media en Informatietechnologie (hoofdstuk 15) ziet PlaatsMaken de Werkplaats Digitaal graag terug in de aanhef van dit hoofdstuk.
4. Op p. 160 van de nota wordt gesteld dat het initiatief AVE.COM kunstenaars ondersteunt bij het realiseren van kunstwerken met digitale technologie en samen met PlaatsMaken de digitale werk-

plaats heeft opgezet. PlaatsMaken geeft aan dat dit een misvatting is en legt uit dat AVE.COM een festival is waarin de resultaten van digitale kunst gepresenteerd worden. De Digitale Werkplaats is een initiatief van PlaatsMaken en wordt in zijn huidige vorm geheel door PlaatsMaken geïnitieerd en vormgegeven.

5. PlaatsMaken geeft aan dat men graag wil meedenken over de gewenste ontwikkelingen die op p. 161 m.b.t. de infoboulevard worden geformuleerd.

ANTWOORD De aanvullingen en correcties die PlaatsMaken in haar reactie op het Cultuurmenu aangeeft, worden ter harte genomen. De gemeenteraad heeft inmiddels bij de behandeling van de Meerjarenbegroting 2001-2005 besloten voor PlaatsMaken € 9.075,60 extra beschikbaar te stellen, conform het voorstel van het college van burgemeester en wethouders.

24. STICHTING ATELIERBEHEER SLAK

REACTIE SLAK is blij met deze gedegen nota en noemt het Cultuurmenu een goede inventarisatie met duidelijke keuzerichtingen. Aandachtspunten zijn voor SLAK:

1. Dat de subsidie aan deze stichting met minimaal € 31.764,62 per jaar structureel verhoogd zou moeten worden. Enerzijds om werknemers in een ID-baan financieel door te laten groeien naar 150% van het minimum inkomen en anderzijds om de niet-gesubsidieerde werkplekken te kunnen blijven bekostigen.
2. SLAK vraagt de gemeente Arnhem geschikte panden beschikbaar te stellen tegen betaalbare prijzen.
3. Ten aanzien van het voorgestelde investeringsfonds voor cultuurhuisvesting op p. 200 is het SLAK van mening dat dit bijzonder zinvol zou zijn. Men zal daar dan ook graag een beroep op doen, naast het beroep op andere landelijke en Europese fondsen.

ANTWOORD

1. In de Meerjarenbegroting 2001-2005 zijn geen middelen gereserveerd voor een structurele verhoging van de subsidie aan SLAK. Het gemeentebestuur heeft besloten voorrang te verlenen aan andere noden in de culturele sector.
2. Met het schaarser worden van geschikte locaties en de stijgende huurprijzen die daarmee gepaard gaan, bevindt het SLAK zich momenteel in een moeilijke positie. De gemeente Arnhem wil SLAK dan ook waar mogelijk helpen bij het verwerven van panden, zoals panden aan de Schoolstraat en aan de Westervoortsedijk. De mogelijke opties voor cultuurhuisvesting en ateliers voor kunstenaars zijn regelmatig onderwerp tijdens het huisvestingsoverleg tussen de wethouders Bouman en Lenferink

en in hun overleg met SLAK. Ook bij de planontwikkeling voor multifunctionele wijkcentra zal de huisvesting van ateliers in de toekomst een belangrijk aandachtspunt zijn.

Het gemeentebestuur heeft veel waardering voor het werk van SLAK en werkt graag met de stichting samen in het zoeken naar nieuwe mogelijkheden voor huisvesting van kunst en cultuur.

25. GEMEENTEMUSEA ARNHEM

REACTIE De Gemeentemusea Arnhem complimenteren het college en de scribenten met het uitvoerige en lezenswaardige document. De musea plaatsen daarbij enkele kanttekeningen:

1. p. 97 De Gemeentemusea onderschrijven de opmerkingen t.a.v. musea en publiek in het Cultuurmenu, inhoudende dat de positie van musea in de maatschappij in toenemende mate ter discussie staat. Museumbezoek moet concurreren met tal van andere tijdsbestedingen. Het publieke functioneren van musea is voor de Gemeentemusea Arnhem dan ook een punt van voortdurende en toenemende zorg. Daartoe hebben de musea drie speerpunten geformuleerd in het beleidsplan 2001-2004: jongereneducatie, nieuwe media en publieksvorming d.m.v. intensivering van de marketing. Mocht de gevraagde subsidieverhoging van € 68.067,03 beschikbaar komen, dan zullen de musea deze aanwenden voor bovengenoemd speerpuntenbeleid. Uiteraard zullen de musea door middel van een aantrekkelijk en gevarieerd tentoonstellingsbeleid trachten additionele fondsen en sponsor-gelden te genereren.
2. p. 99 Als aanvulling op een opmerking in het Cultuurmenu, dat het Historisch Museum Arnhem de afgelopen 5 jaar relatief weinig bezoekers trekt, wijst men er op dat de extra marketing-inspanningen t.b.v. het Historisch Museum Arnhem inmiddels duidelijk effect hebben op het publieksbereik. In augustus jl. mocht men de 10.000^{ste} bezoeker verwelkomen.
3. p. 102 Ten aanzien van de alinea over het NOM kan inmiddels gemeld worden dat de eerste contacten met de directie zijn gelegd.
4. p. 102-103 In de plannen rondom Kröller Müller II onderschrijven de Gemeentemusea de kansen die geformuleerd worden en geeft men uitdrukkelijk aan dat de Gemeentemusea bereid zijn over elke vorm van samenwerking of integratie mee te denken.

ANTWOORD

- 1 en 3. De reactie op het Cultuurmenu van de Gemeentemusea straalt veel enthousiasme en ambitie uit. Die blijkt eveneens uit het ontwikkelen van nieuwe activiteiten, in samenwerking met andere musea en instellingen in de stad. De vraag om extra sub-

sidie van € 68.067,03 voor marketing, educatie en informatievoorziening van de Gemeentemusea is echter niet gehonoreerd in de Meerjarenbegroting 2001-2005, omdat het gemeentebestuur prioriteit heeft gegeven aan grotere noden in het culturele veld.

2. De opmerking over het hoge bezoekersaantal in augustus moet bezien worden in het bredere verband van tentoonstellingsbeleid over een langere periode.
4. Het gemeentebestuur heeft veel waardering voor de actieve en constructieve houding van de musea inzake de planontwikkeling voor een eventuele vestiging van Kröller Müller in Arnhem.

26. WIJKPLATFORM PRESIKHAAF WEST EN OOST

REACTIE Het platform heeft waardering voor het rijk gevulde Cultuurmenu. Naar aanleiding van de voorstellen over de bibliotheek (hoofdstuk 16) zetten de wijkplatforms een aantal uitspraken van de verschillende Arnhemse politieke gremia (raad en college) op een rij (raadsbesluiten, uitspraken in het MOP '99, Ontwikkelingsplan Presikhaaf '01).

Conclusie: de Presikhaafse bibliotheek dient de kern te zijn van een te realiseren multifunctioneel centrum in Presikhaaf. Het wijkplatform vraagt het gemeentebestuur dan ook om daadkracht om de verwachtingen hieromtrent waar te maken.

ANTWOORD Wijkplatform Presikhaaf herinnert het Arnhemse gemeentebestuur terecht aan de uitgesproken beleidsvoorname rondom het realiseren van een multi-functioneel centrum in Presikhaaf en de concrete invulling daarvan. Aan de bibliotheek wordt een prominente plaats en rol toebedeeld. Momenteel wordt een ruimtelijk haalbaarheidsonderzoek voor het MFC gedaan, waarin de bibliotheek wordt meegenomen (oppervlakte ca. 1200 m²). In februari 2002 wordt het Ontwikkelingsplan Presikhaaf met de financieringsmogelijkheden voor het MFC gepresenteerd.

In het kader van de Meerjarenbegroting 2001-2005 zijn geen additionele middelen beschikbaar gesteld voor herhuisvesting van de bibliotheek in Presikhaaf.

27. WIJKPLATFORM PRESIKHAAF WEST:

KUNST EN CULTUUR IN DE WIJK

REACTIE Het Wijkplatform vestigt met haar notitie 'Cultuur en kunst in de wijk Presikhaaf' de nadruk op gebiedsgericht werken waar het cultuur betreft. Het Wijkplatform vraagt met deze startnotitie en inventarisatie van culturele activiteiten in de wijk gerichte aandacht voor kunst en cultuur in Presikhaaf. Het wijk-

platform wil aansluiten bij de uitgangspunten van het actieplan Mijn cultuur-Jouw cultuur, o.a. door stimulering van samenwerking tussen betrokkenen en afstemming in de wijk. In een plan van aanpak wordt aangegeven hoe en met wie dit doel te bereiken is.

ANTWOORD Met wijkplatform Presikhaaf Oost is de gemeente van mening dat amateurkunst en cultuureducatie een wezenlijke bijdrage leveren aan de sociale cohesie en tolerantie in de samenleving. De evaluatie en aanpassing van het beleid voor amateurkunst staan dan ook op de prioriteitenlijst voor cultuur in 2002. Daarin zal gebiedsgerichte aandacht voor cultuur een wezenlijk onderdeel vormen van de discussie over amateurkunst. De inzet is dat Het Domein als voortrekker gaat fungeren om in de wijken een effectieve netwerkstructuur voor cultuureducatie en amateurkunst te ontwikkelen. Waar mogelijk gebeurt dit samen met andere initiatieven op dit gebied (o.a. SLAK, Edu-Art, St. Beleven, het CBK i.o.) om zo een 'benadering op maat' op het gebied van kunst en cultuur in de wijken te bewerkstelligen.

28. WIJKPLATFORM PRESIKHAAF OOST EN WIJKPLATFORM PRESIKHAAF WEST

REACTIE Beide wijkplatforms wensen een Bibliotheek in de wijk Presikhaaf als kernonderdeel van het project Multifunctioneel wijk informatie en servicecentrum Presikhaaf (MFC Presikhaaf). Een opsomming van de betreffende raadsbesluiten, uitspraken in het MOP in '99, Ontwikkelingsplan Presikhaaf in '01 en het Cultuurmenu staven de bestuurlijke consistentie over de noodzaak van een MFC met een grotere en centralere bibliotheekfunctie dan de huidige.

De wijkplatforms vragen het gemeentebestuur om actie en daadkrachtige (ook financiële) inzet om de gedane verwachtingen waar te maken.

ANTWOORD In het Cultuurmenu wordt de noodzaak voor de bibliotheek als onderdeel van een nieuw MFC Presikhaaf onderschreven; gezien de krappe huidige locatie die ook de cultuureducatieve taken van de bibliotheek in Presikhaaf bemoeilijken. Momenteel wordt een ruimtelijk haalbaarheidsonderzoek voor het MFC gedaan waarin de bibliotheek wordt meegenomen (oppervlakte ca 1200 m²). In februari 2002 wordt het Ontwikkelingsplan Presikhaaf met de financieringsmogelijkheden voor het MFC gepresenteerd.

Er zijn in de meerjarenbegroting geen extra middelen beschikbaar gesteld voor herhuisvesting van de bibliotheek in Presikhaaf. Dit impliceert een sobere toekomstige locatie van de bibliotheek in Presikhaaf.

29. ST. BELEVEN, BUREAU KUNST VOOR JONGEREN, ST. INTERART, ST. POEHAA

REACTIE Deze organisaties die zich richten op cultuureducatie voor met name jeugd uit achterstandsgebieden, hebben veel waardering voor het Cultuurmenu en juichen het toe dat er nu een visie ligt voor de komende jaren. Een aantal uitgangspunten spreeken hen bijzonder aan, maar de instellingen zetten vraagtekens bij de manier waarop deze in praktijk zullen worden gebracht:

1. Meer flexibel geld vrijmaken voor kleine en nieuwe initiatieven. De vraag is of na de inzet van deze middelen voor de grotere gezelschappen vanwege het convenant met het rijk en voor de gevestigde cultuurinstellingen, er nog ruimte is voor kleine en nieuwe initiatieven. De vraag is ook in hoeverre het actieplan Mijn cultuur-Jouw cultuur de vele vragen kan dekken.
2. Samenwerking tussen culturele instellingen. De vier organisaties ondersteunen de suggestie dat Het Domein met de kleinere instellingen een effectieve netwerkstructuur voor cultuureducatie en amateurkunst moet ontwikkelen, maar twijfelen of Het Domein daar in deze fase toe in staat is. Om deze netwerkfunctie te kunnen vervullen, moet Het Domein de omslag maken van een naar binnen gericht cursuscentrum naar een open, klantgerichte instelling. De ervaring en inzet van de kleine organisaties kan hierbij indien op waarde geschat, als welkome aanvulling fungeren, maar deze instellingen vragen zich af hoe deze samenwerking gestalte zal krijgen.
3. Intercultureel beleid en multiculturele diversiteit en het bereik van jeugd en jongeren. De vier organisaties vragen zich af of de bestaande instellingen niet te hoogdrempelig zijn om deze doelgroepen te kunnen bereiken. Zij zijn van mening dat de inzet van hun ervaring en laagdrempeligheid ertoe kan leiden dat deze groepen naar de grotere instellingen gaan. Tot slot spreken de vier organisaties de vrees uit dat hun expertise en netwerken op het gebied van jeugd en achterstandsgroepen zullen verdwijnen vanwege gebrek aan financiële middelen.

ANTWOORD

1. De wijze van de flexibilisering van de subsidiebudgetten wordt de komende periode nader onderzocht. Vooralsnog zijn in het kader van meerjarenbegroting middelen vrijgekomen voor kleine of nieuwe initiatieven als De Plaats, Dapper, Het Grafisch Centrum, Telder, InterArt en De Wintertuin. De budgetten van Fonds Cultuur en het actieplan Mijn cultuur - Jouw cultuur zijn niet toereikend, maar een welkome ondersteuning van de vele culturele activiteiten in Arnhem.

2. Het Domein en haar medewerkers zijn zich ook in deze startfase zeer bewust van de ontwikkelingen die een andere (externere) benadering vragen. Onder leiding van de nieuwe directeur wordt gewerkt aan een bedrijfsplan waarin o.a. een eerste schets gegeven wordt van haar netwerkfunctie als kennis- en expertisecentrum voor cultuureducatie en amateurkunst. De Domeindagen en de nieuwe cultuur en schoolprogramma's waar diverse culturele instellingen (waaronder St. Beleven) aan meewerken, zijn de eerste voorbeelden van de gevraagde externe benadering. Het Domein zal haar positie (satellietmodel) ten opzichte van de kleinere instellingen in 2001 verder uitwerken en in 2002 gestalte geven.
3. De instellingen zijn er zich van bewust dat er aan vergroten van de toegankelijkheid gewerkt moet worden. Een aantal van hen is lid van de Kerngroep die initiatieven t.b.v. het actieplan aanjaagt. Het merendeel maakt deel uit van de cultuurroutes die Edu-Art/Het Domein voor alle scholen organiseren in het kader van de nieuwe cultuur en schoolprogramma's. Musis/Schouwburg werkt bijvoorbeeld met een jongerenpanel en met St. Osmose ter versterking van de diversiteit van haar programmering. Het gemeentebestuur heeft grote waardering voor de inzet en het enthousiasme waarmee de kleine organisaties zich inzetten op het gebied van cultuureducatie, met name voor achterstandsgroepen en jongeren. Hun subsidievraag moet echter gezien worden in het kader van de Meerjarenbegroting 2001-2005 en de daarbij beperkte extra ruimte voor het cultuurbudget. Het college van burgemeester en wethouders alsook de raad van Arnhem hebben daarin besloten voorrang te verlenen aan andere noden.

30. CIRCUS POEHAA

REACTIE Poehaa spreekt haar waardering uit voor het Cultuurmenu met name wat betreft de visie op het satellietmodel met Het Domein als kern. Poehaa heeft recent een eigen circusschool geopend voor kinderen, jongeren en volwassenen, toen De Mariënborg aangaf dat circus niet meer tot haar kerntaken behoorde. Poehaa organiseert eveneens educatieve projecten in wijken en VSD-activiteiten voor scholen. Laagdrempeligheid staat hierbij hoog in het vaandel, temeer daar Poehaa de indruk heeft dat de gevestigde cultuurorganisaties moeilijk toegankelijk zijn, met name voor achterstandsgroepen. Poehaa functioneert op basis van incidentele subsidies en ervaart knelpunten in haar exploitatie. Poehaa vraagt daarom:

1. Naast activiteitensubsidies ook gemeentelijke ondersteuning in de exploitatiesfeer op hetzelfde niveau als de bestaande cultuurinstellingen.

2. De termijn waarop Het Domein haar rol als spil van de amateurkunst moet hebben uitgewerkt.
3. De gemeente dient bindende subsidievoorwaarden te stellen aan de gesubsidieerde instellingen met betrekking tot een brede toegankelijkheid van hun activiteiten voor de totale Arnhemse bevolking.

ANTWOORD

1. De centrale rol die Het Domein moet gaan spelen in het veld van cultuureducatie en amateurkunst, en de inzet van nieuwe middelen die nodig zijn om uitvoering te kunnen geven aan Cultuur en school 2001-2004 voor het gehele basis- en voortgezet onderwijs, laten geen ruimte voor nieuwe initiatieven op dit vlak. De gemeente heeft grote waardering voor het enthousiasme waarmee een organisatie als Poehaa zich inzet op het gebied van cultuureducatie, met name voor achterstandsgroepen en jongeren. De subsidievraag moet echter gezien worden in het kader van de Meerjarenbegroting 2001-2005 en de daarbij beperkte extra ruimte voor het cultuurbudget. Het college van burgemeester en wethouders alsook de Raad van Arnhem hebben daarin besloten voorrang te verlenen aan andere nieuwe wensen.
2. Voorgesteld wordt dat Het Domein in haar bedrijfsplan voor 2002 concrete invulling geeft aan de uitwerking van haar rol als kennis- en expertisecentrum voor amateurkunst.
3. Zoals het Cultuurmenu aangeeft in hoofdstuk 2, wordt een nieuw beoordelingskader voor gesubsidieerde instellingen voorbereid. Volgens dit nieuwe subsidiemodel worden de prestaties van instellingen beoordeeld aan de hand van tien functies, waaronder 'informatie en educatie', 'productie en coproductie' en 'verspreiding'. De relatie tussen de waarde van activiteiten en subsidies wordt daardoor inzichtelijk gemaakt, zodat de gemeente hier consequenties aan kan verbinden.

Uitgave

Gemeente Arnhem,
Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling
Broerenstraat 53
Postbus 5283
6802 EG Arnhem
t 026 377 48 56

Concept & eindredactie

Tonny Holtrust

Tekst & beeldredactie

Beleidsmedewerkers Maatschappelijke
Ontwikkeling / Cultuur
Mirjam Dijkstra

Met dank aan allen die een bijdrage
geleverd hebben aan deze uitgave.

Beeldverantwoording

Hogeschool voor de Kunsten Arnhem
Introdans / Hans Gerritsen
Het Gelders Orkest
Jacobiberg / Johan Slaghuis
Bibliotheek Arnhem
Ellen Velthuis
Toneelgroep Oostpool / Ben van Duin
Keesen & Co / Reyn van Koolwijk
Gemeentearchief Arnhem
Wigger Bierma
Erik Buys
PlaatsMaken / Herman van Ommen
Hooghuis Arnhem / Jaap Akkerman
Ronnie Stevens
W. Franken
Gemeentemusea Arnhem
Piet van de Poll
Filmhuis Arnhem
Mieke Gresnigt

Vormgeving

HkA, Werkplaats Typografie, Arnhem

Druk

Drukkerij SSN, Nijmegen

GEMEENTE
Arnhem

